

Bílé Karpaty

2/2000

Časopis moravsko - slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Rozhovor s Dagmar Liškovou * Oharkula - detektivni pátrání
- * Obrázky z Kopanic * Opylovači orchidejí * Paměť starých stromů

Náš rozhovor na str. 2 - 3 je tentokrát věnován přeshraniční spolupráci. O projektech ve slovenské části Bílých Karpat jsme si povídali s Dagmar Liškovou.

Kolik žabích životů zachránili ochranáři? Čtete na str. 5.

O detektivním pátrání po původu této zajímavé hrušky můžete číst na str. 6.

Vaše názory na „causu Čertoryje“ otiskujeme na str. 11.

Co je to došek a jak využít česnek najdete na str. 17.

Krajiny Bílých Karpat na str. 18 vás pozvou na Hornácko.

Obsah:

Fejeton

Lekce 1

Náš rozhovor

Hranica je dočasný problém 2

Akce v Bílých Karpatech

Vyraďte po nových naučných stezkách,

Kompostování 4

Akce Žába 2000, Pozvánka na výstavu 5

Ovoce našich dědů

Oharkula - detektivní pátrání 6

Konec Sebastiána Našky

aneb švercování tabáku 7

Učíme se od mala

O stromech, Ekologická soutěž 8

Karpatáček zabodoval, Ekologické hry 9

Napsali jste nám

Stanovisko Dalibora Povolného 10

odezvy na článek „Trest za kosení“ 11

Obrázky z Kopanic 12

My a životní prostředí

Ekologické poradny 13

Zprávy ze Správy

Památné stromy, Zelené nebezpečí 14

Strážní služba 15

Pole neorané

Zemědělci s ochranáři do EU 16

Co je to...

Došek 17

Naše léčivky

Česnek II. 17

Krajiny Bílých Karpat v obrazech

Hornácko 18

Z archivu

Z historie jedné velkoobce 19

Tajemství přírody

Opylovači orchidejí 20

Vzácné nálezy v Cihelně 21

Pohádka

O tom, proč kukačky snášejí vajíčka

do cizích hnízd 22

Paměť starých stromů 23

Pro chytré děti 24

Rubrika „Tajemství přírody“ na str. 20 - 21 podkřývá nekalé praktiky orchidejí, toužících po opylení.

Lekce

Tak to vypadá, že se nám počasí zbláznilo.

Když před třemi lety přišla katastrofální povodeň, ještě to vypadalo, že čas od času má Matka Příroda na nějaký ten úlet právo. Všimla jsem si sice pokusů o diskuzi o tom, zda povodeň byla přírodní jev nebo zda to byl důsledek neuváženého lidského jednání. Diskuze ale rychle utichla, málokdo - až na pár zapálených ochranářů a ekologů - jbral skutečně vážně. Zato stoly plánovačů se začaly zase plnit projekty na zvýšení, zpevnění a zesílení hrází, vybudování přehrad. Čím více betonu, tím lépe.

Letos se vody naopak nedostává. Zatímco na svazích Jeseníků doznívala lyžařská sezóna, níže položené kraje začaly vysychat, sotva opadly

v řekách jarní vody. Skoro to vypadá, že se tam na hoře rozhodli pro velkokapacitní produkci - prostě vždycky všechnu vodu vezmou a šoupnou ji na jedno místo. A pokud možno naráz, prostě práce „ve velkém“. Letos na jaře už byla pole tak rozeschlá, že do puklin bylo možné strčit celou dlaň. Stránky tisku se plnily odhady ztrát, kolik bude sucho zemědělcům stát, a příslušné ministerstvo se odhodlalo k odškodnění zemědělců postižených suchem.

Povodeň byla velmi tvrdá lekce, skoro to vypadalo, že tvrdší snad od Matky Přírody ani dostat

nemůžeme. Asi je logické, že první reakce byla „postavme hráze“. Ale proti suchu nás žádný beton neochrání. Ještě před několika dny nikdo netušil, jak tvrdá bude tato lekce. Teď zrovna zapršelo, a všichni doufají, že mokré počasí vydrží, protože chybějící voda v krajině ještě zdaleka nebyla všechna doplněna. Třeba počasí vydrží, úroda se vzpamatuje a nám bude hej. Třeba se horké a suché dny vrátí. Zelenina se neurodí vůbec (nebo jen tam, kde mají na zalévání), obilí bude čtvrtina, brambor taky. Na trhu se to pozná, samozřejmě, vše bude dražší a z dovozu.

Bude to ale stačit na to, abychom začali přemýšlet jinak? Každý problém má několik řešení, záleží natom, jaký přístup si člověk zvolí. V diskuzi, která vznikla po povodni v roce 1997 zaznívaly i jiné možnosti než jenom technická ochrana měst. Měly společného jmenovatele - je třeba zadržet vodu v krajině. Zpomalit její odtok v horních částech povodí řek a v pramenných oblastech. Když přemýšlím o tom, co by pomohlo taková katastrofální sucha, jaké hrozilo letošní jaro, a jejich dopady zmírnit, docházím ke stejnému řešení - zadržet vodu v krajině. Na suchu i na povodeň stejné řešení? A proč ne? Dobrá řešení obvykle bývají jednoduchá.

Způsobů, jak takováto řešení realizovat, je mnoho. Dokonce se mohou velmi lišit místo od místa. Jejich kouzlo spočívá v tom, že jsou levná, dají se realizovat postupně a rukama místních lidí. Někde se obnoví meandrující potok, někde se postaví malé

rybníčky, jinde se revitalizuje mokřad a zaluční niva potoka. Jako vedlejší produkt vznikne malebná a pestrá krajina, kde se dá dobře žít nebo kam se dá jet na prázdniny.

Čím víc o tom přemýšlím, tím méně chápu ty plánovače, kteří znova a znova oprašují plány na betonové kanály, vysoké hráze, které změní řeku v umělá koryta bez života. V Bílých Karpatech tento způsob myšlení dokázal zlikvidovat tisíce hektarů luk a přeměnit je na pěstírny produkční trávy, nesmyslně rozlehlé jablonořové sady nebo smrkové monokultury. Ledacos jsme už pochopili a dnes některé z těchto kroků vnímáme téměř jako šilinství. Začínáme pomalu chápat, že jeden krok vyvolá řetězec dalších, a ne vždy předvídatelných reakcí. Ale především bychom měli hodně rychle začít rozlišovat, kterým směrem vedou kroky, které děláme. Jestli směřují k dalším betonovým či jiným monstrům, k dalšímu devastování ve velkém. Ale jak to v přírodě dopadá, když se všechno dělá „ve velkém“ - to jsme viděli. Nebo jestli se naše záměry snaží zjemňovat, rozptylovat a zpestřovat krajinu, kterou dnes máme v užívání. Pokud se budeme nadále držet té první varianty, můžeme se dočkat dalších a dalších lekcí. A to tak dlouho, než pochopíme, že se nezbláznilo počasí, ale lidstvo.

Jana Hajduchová

Hranica je dočasný problém

Československá spolupráce má v Bílých Karpatech dlhú tradíciu. Jedným z ľudí, jejichž meno je v tejto súvislosti často slyšet, je Dagmar Lišková. Dáša dnes pracuje ako riaditeľka SAIA-SCTS (Slovenská akademická informačná agentúra - Servisné centrum pre tretí sektor), - pobočky v Trenčíne. V rámci Trenčinského kraja poskytuje informačný, konzultačný a školiaci servis pro nevládní organizace, organizuje a facilituje mezi-sektorové „kulaté stoly“, semináře a konference.

Jak ses vlastně dostala k práci pro Bílé Karpaty, co tě zlákal k tomuto rozhodnutí?

„K Bielym Karpatom som sa „dostala“ v roku 1988 ako tajomníčka OV SZOPK, neskôr v r. 1993 nás (Viktora Nižňanského, Mariána Fabiana a mňa) Josef Vavroušek inšpiroval svojimi tézami

První česko-slovensko-polské setkání ve Strání 15. 6. 1994 (zleva - Jana Hajduchová, Dáša Lišková a Wiesław Majtyka, předseda Sejmiku vojvodstva Bialsko-Biala).

o trvalo udržateľnom rozvoji vidieka k ich overeniu v praxi na území CHKO Biele Karpaty. Keďže sa s obľubou vždy po 4-5 rokoch vyberám po nových nevyskúšaných chodníkoch, neodolala som ani tentoraz „zgruntu“ zmeniť svoj život.“

Jak dlouho se zabýváš rozvojem venkova? V čem vidíš svou roli?

„Aj keď sme začali v roku 1993, prihlásiť sa s plným vedomím k rozvoju vidieka môžem tak od roku 1996 a dúfam, že sa ním budem zaoberať ešte dlho. Ak som začínala ako koordinátorka celkového projektu Obnova vidieckych sídiel a krajiny v Bielych Karpatoch a ďalších súbežných čiastkových projektov - vrátane cezhraničnej spolupráce - dnes vidím svoju úlohu dobrovoľnú i profesionálnu v príprave vidieckych lídrov, spolupráci so samosprávou, štátnou správou a odbornými inštitúciami pomáhaj rozvoju vidieckych oblastí nielen Bielych Karpát, ale aj Javorníkov a Beskyd na oboch stranách hranice.“

Jaké byly začátky?

„Plné entuziazmu a chuti hľadať nové riešenia, partnerov, spoznávajú mentalitu obyvateľov Bielokarpatských obcí a overovať si schopnosť samostatne získať pre prácu tímu finančné zdroje.“

Bylo těžké sehnat peníze?

„Prvý rok sa mi nepodarilo zohnať žiaden grant - vypomohlo Regionálne združenie miest a obcí stredného Považia. Od získania prvých 2 grantov v roku 1994 - od Nadácie pre podporu občianskych aktivít na prvé dve etapy programu a od Environmental Partnership B. Bystrica na cezhraničnú spoluprácu - sme potom mali až do roku 2000 stopercentnú úspešnosť projektov. Bolo to okolo 4 miliónov Sk.“

Co bylo nejdůležitější?

„Presvedčenie, že to čo robíme, má zmysel, má budúcnosť - zároveň neľpieť na výsledkoch a ísť stále ďalej.“

Dáša s Egonem Lánským na jednom z česko-slovenských silvestrů.

Z čeho máš nejlepší pocit - co ti udělalo největší radost?

„Z osobnostného rastu a sebestačnosti „našich“ vidieckych lídrov z obcí Mikušovce a Krivoklát, partnerov z Červeného Kameňa, Lednice, Vršatského Podhradia. Z vytvárania nových partnerstiev na oboch stranách hranice Bielych Karpát a ich šírení do Javorníkov a Beskyd, ten pocit si vždy znovu užívam pri organizovaní a účasti dvakrát ročne na seminároch miestnych lídrov a starostov v spolupráci s lektormi Nadácie Partners z Bratislavy. Najväčšiu radosť mi robia návraty do Bielych Karpát - ich ľudia a úžasná krajina.“

Co byl největší problém?

„Nájsť ako koordinátorka správny rytmus plánovania časových harmonogramov projektov medzi odborným tímom na čele s neúnavným a netrpezlivým Viktorom Nižňanským na jednej strane a na „pomalom“ tempe miestnych ľudí - realizátorov na strane druhej.“

Co bys dnes dělala jinak?

„Asi nič - všetko šlo tak ako sme na začiatku naplánovali, praví ľudia prichádzali v pravý čas, peniaze tiež a všetci sme touto prácou spoločne rástli, aby sme mohli pôsobiť ďalej a v širších

kruhoch, ako napr. Viktor Nižňanský, ktorý pripravil reformu verejnej správy pre SR, ja som zas rozšírila svoju pôsobnosť pre rozvoj mimovládnych organizácií na územie kraja i SR, do mikro-regiónu Spod skál chodia domáce i zahraničné exkurzie na skusy. Od jeho začiatku podnes mám silný pocit, že to bol Bohom požehnaný program."

V čem vidíš hlavné princípy dobre dělaného rozvoje venkova?

„Či dobre robeného rozvoja si netrúfam tvrdiť. No zo skúseností mi vychádza dobrý realizačný tím odborníkov, ktorý nepozná, že sa niečo nedá; dobrá krátkodobá stratégia a jasná dlhodobá vízia; flexibilita participujúcich i projektov; partnerstvo všetkých zúčastnených sektorov; pravidelný monitoring urobeného a ďalšieho smerovania - osvedčil sa nám štvrtročný cyklus; partnerstvo s obdobnými programami doma i v zahraničí a na záver trepezlivosť, ešte raz trepezlivosť, ale najmä lásku k tomu, čo robím.“

Jak jsi vnímala rozdělení Československa - v čem jsi v roce 1993 viděla největší negativa tohoto kroku?

„Rozdelenie som odmietla vnímať - pre mňa spolupráca s moravskými partnermi dodnes neskončila a ukazovanie občianskeho preukazu - ako ja hovorím

„na historicky občasnú budovanej hranici“ ma nedokáže otráviť. Negatíva som však videla v prerušení partnerstiev na určitých úrovniach (verejná správa - najmä v oblasti školstva, vzdelávania a kultúry- aj v neziskovom sektore) postupnom odcudzovaní sa v rámci bývalého vnútrozemia a súčasného pohraničia.“

A jak tutěž situaci vidíš dnes?

„Nuž tak, že robím, čo robím. To znamená cezhraničné programy, Bielokarpatské Silvestre, participujem na založení Euro-regiónu Bílé-Biele Karpaty. Na druhej strane musím povedať, že tvrdšie podmienky po rozdelení umožnili rýchlejšie vyrásť na našej strane ľudom na vidieku i v regióne a učí sa pomáhať si nezávisle na politických a centrálnych rozhodnutiach.“

Potvrdily se tvé obavy?

„Čo sa týka prerušenia spolupráce, tak za prvé 3 roky určite potvrdili. No a dnešok priniesol ešte ďalšie, nové problémy, ktoré treba postupne samostatne na národných úrovniach i spoločne v Bielokarpatskom „pohraničí“ riešiť.“

Objevila jsi jiné netušené vlivy?

„Áno, objavila, ak máš na mysli negatívne, ale nebudem o

Jedno z prvých silvestrovských setkání na Javořině s Josefem Vavrouškem.

nich hovoriť. Radšej sa budem snažiť spolu s ďalšími systematickou cezhraničnou spoluprácou ich dôsledky eliminovať.“

Co vidíš jako největší úspěch, v čem bys chtěla pokračovat?

„V súčasnej realizácii pôvodnej myšlienky z roku 1994 vytvoriť Česko-Slovensko-Poľský Euro-región, resp. jej prvej etapy podpísaniu Zmluvy o spolupráci a vytvorení Euroregiónu Bílé-Biele Karpaty, ktorá sa uskutoční 30. 7. pri 155. výročí Slávností bratstva Čechov a Slovákov na Javořině. Až bude náš euroregión životaschopný, o 4-6 rokov sa na základe pozitívneho príkladu a v spolupráci so severnými partnermi môžeme dohodnúť na naplnení pôvodnej myšlienky.“

Jak vidíš budoucnost Bílých Karpat?

„Budúcnosť vidím vo vytváraní národných i cezhraničných regionálnych odborných tímov, ktoré pri tvorbe rozvojových programov budú „čítať krajinu a pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja budú na princípoch partnerstva cieľene kultúrne, sociálne a ekonomicky rozvíjať Biele-Bíle Karpaty ako jeden prírodný celok. Veď budúcnosť = Európa regiónov.“

Jana Hajduchová

Podpis Deklarace o spolupráci ve Starém Hrozenkově 8. 10. 2000

Vyražte po nových naučných stezkách!

Dne 13. dubna 2000 byly slavnostně otevřeny první dvě naučné stezky vedoucí přes jihozápadní část chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty.

Šumárnická

První z nich provede návštěvníky Dolňáckem a Horňáckem, regiony s bohatou přírodou i kulturou. Její trasa vede přes Radějov do Tvarožné Lhoty, dále na Kněždub, po hřebeni přes Vojšické louky do Malé a Hrubé Vrbky, Kuželova a Velké nad Veličkou. Stezka ukazuje zajímavosti ve zdejší krajině a vysvětluje

jejich historické a přírodovědné souvislosti. Je navrhované pro cyklisty s některými místními okruhy pro pěší.

V den otevření projeli trasu dlouhou 18 km zdárně všichni účastníci. Peloton vedl mistr světa v jízdě na vysokém kole Josef Zimovčák, který na svém kostičáku zvládal terén hodný horských kol.

Návštěvníky stezek čeká na trase 18 zastavení v podobě informačních panelů. Jejich obsah je zaměřený na širokou škálu témat týkajících se místní flóry a fauny, údržby luk a lesů, zemědělství, ale také historie a kultury obcí.

Javořinská

Druhá stezka, Javořinská naučná stezka, navazuje na předešlou. Pokračuje z Velké nad Veličkou do Javorníka, Filipovským údolím na Kubíkův vrch, do Nové Lhoty. Přes Vápenky se návštěvníci dostanou až na nejvýše položený bod stezky - Velkou Javořinu.

Na realizaci naučných stezek se podílely Správa CHKO Bílé Karpaty, Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty a Základní

organizace Českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty. Finančně vybudování stezek podpořila Komise evropského společenství, Ministerstvo životního prostředí a Nadace Partnerství. Částečně přispěli také místní sponzoři.

Moravské Kopanice

Ale to ještě není všechno. Před sezónou se také dokončuje naučná stezka Moravské Kopanice ze Starého Hrozenkova na Žitkovou a zpět. Tato stezka má 14 zastávek s příslušnými panely a spolupracovaly na ní i Společnost pro trvale udržitelný život - regionální pobočka Bílé Karpaty a Základní člunek Hnutí Brontosaurus Mařatice.

Ke každé stezce byl vydán i barevný informační letáček, který je k dispozici v informačních centrech v Bílých Karpatech a okolí.

Na rok 2000 jsou plánovány další tři naučné stezky. Jedná se o místní stezky v okolí Strání a Lopeníka pro pěší a jednu pro cyklisty na Bojkovicku.

**Josef Dufek
Veselí nad Moravou**

Kompostování

Dne 16. května proběhl v Pitíně seminář, na kterém odborníci z celé republiky seznámili zájemce s různými aspekty kompostování. Akce se konala v příjemném prostředí místního kulturního domu.

Účastníci slyšeli o různých technologiích kompostování,

včetně způsobu kompostování v ekologickém zemědělství, kde biomasa není odpad ale důležitá surovina. Prezentace měli i pracovníci Správy CHKO Bílé Karpaty, Okresního úřadu Uherské Hradiště a Územního odboru Ministerstva zemědělství. Ti se ve svých příspěvcích zmínili o významu kompostování z pohledu likvidace biomasy a organického odpadu a obeznámili přítomné s možností finanční dotace ze státního rozpočtu.

Rovněž se zde prezentovaly firmy, které se již kompostováním

zabývají, např. ZS Pitín a.s., firma Trans-Eko s.r.o. Uherský Brod, OTR s.r.o. Buchlovice či Rumpold UHB s.r.o. Uherský Brod. Zájemcům zde byly představeny i potřebné mechanizační prostředky.

V odpoledních hodinách účastníci shlédli praktické ukázky v místní firmě ZS Pitín a.s.

Celá akce proběhla pod patronátem Svazu ekologických zemědělců PRO-BIO Šumperk.

**Eliška Bitnerová
Traplice**

Akce Žába 2000

Jako již posledních 8 let, tak i letos ZO ČSOP Zálesí Slavičín zorganizovalo Akci Žába - záchranné přenosy živočichů přes silnici.

Již od konce února připravovali Zálesáci společně se studenty z Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého Olomouc trasu záchranné folie u luhačovicke přehradě a u rybníčku v Krhově. Byla radost vidět čtrnáct párů rukou při práci na

Šťastný párek ropuchy zelené

instalaci folie. Především díky nim se folie podařilo natáhnout v rekordně krátkém čase - během jednoho víkendu i přes nepříznivé počasí. Studenti si také odsloužili celkem 5 turnusů při kontrole folie a přenášení žab.

Díky poměrně dobrému prů-

běhu počasí (žádné větší mrazy v době tahu už nepřišly) skončila letošní Akce Žába krátce po Velikonocích.

Potěšilo nás i to, že na rozdíl od minulých let se naše ztráty pohybovaly jen v několika ukrazených kbelicích. Jen nás trochu mrzí nízký počet přenesených ropuch - pouze 1087 jedinců. Jako by tušily, že podmínky ve vodní nádrži Pozlovice, kde probíhalo čištění od sedimentů, nebudou pro jejich rozmnožování zrovna ideální.

**Zdenek Miklas
Slavičín**

Akce „Žába“ proběhly také v dalších lokalitách regionu. Již třetím rokem se v mokřadech u Moravského Písku ZO ČSOP Bílé Karpaty aktivně podílí na záchranné migrujících obojživelníků. Pozorovány byly následující druhy: ropucha obecná a ropucha zelená, skokan hnědý a štíhlý, rosnička zelená, blatnice skvrnitá, kuřka ohnivá, čolek obecný a čolek velký. Kromě skokana hnědého jsou všechny zmíněné druhy zařazeny

Mezi Bzencem a Veselím nad Moravou se letos poprvé objevila tato dopravní značka.

do seznamu zvláště chráněných živočichů, blatnice skvrnitá je dokonce kriticky ohroženým druhem. Letos bylo přeneseno celkem 756 obojživelníků. Novinkou letošní akce Žába byly dopravní značky, které upozorňují řidiče na migrující žaby.

V Březolupech se letos sbíraly žaby poprvé. Členové STUŽ Bílé Karpaty a děti z kmene Arapaho tu zachránili 495 ropuch obecných.

Ochranaři ze ZO ČSOP Uher-skohradištsko a ZO ČSOP Vičnov zasahovali u Kunovic, kde přenesli přes 5.000 žab, převážně ropuch. Celková bilance je tedy téměř sedm a půl tisíce zachráněných životů. A to už stojí za to, ne?

**Josef Dufek, Veselí n. Mor.
Jana Hajduchová**

Pozvánka na výstavu

Ke dvacátému výročí vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty chystá Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně společně se Správou CHKO Bílé Karpaty velkou výstavu.

K vidění bude spousta vzácných rostlin na herbářových arších, množství vitrín přibližující pestrý svět bělokarpatského hmyzu a dalších bezobratlých. Nebudou samozřejmě chybět ani

četné exponáty zajímavých a vzácných obratlovců.

Mimo to se zde seznámíte i se záchrannými a výzkumnými projekty, které Správa CHKO spolu s odbornými instituty a zájmovými organizacemi realizovala během dvou uplynulých desetiletí. Texty, obrázky i trojrozměrné exponáty přiblíží návštěvníkům například záchranu krajových odrůd ovocných dře-

vin, záchranu, kultivaci a zpětnou výsadbu neohroženějších druhů rostlin a další aktivity.

Na řadě velkých barevných fotografií zde bude zachycen malebný ráz Bílých Karpat, který byl utvářen zejména od 15. do 18. století a do dnešních dnů nedoznal závažnějších změn. Fotografie vám představí mnoho kouzelných míst, která možná dosud neznáte.

Přijďte se s nimi seznámit. Výstavu můžete navštívit od poloviny července až do konce září v hlavní budově Muzea JMV na zámku ve Zlíně.

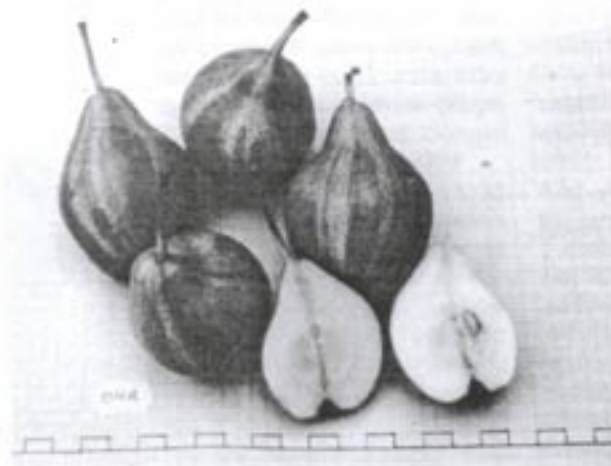
Pavel Bezděčka

Oharkula - detektivní pátrání

V roce 1998 na srpnovém semináři v Lednici n. M. byla představena letní zajímavě zbarvená hruška z CHKO Bílé Karpaty Oharkula.

Její ojedinělé barevné pruhování jí určilo charakter exkluzivnosti. Údajně byla kdysi na výstavě určena jako „Bergamotka pestrá“. Ovšem takovýto název pro odrůdu hrušně neexistuje ani

se poohlédnout po názvech cizojazyčných. Pro pestrobarevné hrušky existují v cizích pomologických výrazech: 'Crassane Panaché' se synonymy - Bergamote, Crassane á Feuille Panaché, Bergamote de Hollande Panachée. Ovšem vystavovaná „oharkula“ neměla s Krassanskou nic společného - tedy vedle. Popis neodpovídal ani 'Bunte Juli Birne' (syn. Bunte Birne, Juli Schönheit). Nejedná se ani o jinou pruhovanou hrušku Hermanská pruhovaná (= 'Herrmansbirne' se syn. Saint-Germain Panaché, Gestreifte Saint-Germain, Späte Melonen Birne, Späte Gurken, Striped German), podle velikosti, tvaru a době dozrávání.

Nadějná byla stopa v názvech Frühe Melon Birne, Kukumer Birne, Gurken Birne,

Melonen Birne, Melonen Bergamote, Mouille Bouche Panaché, Long Green Panachée. Tyto výrazy jsou synonyma pro švýcarskou lokální odrůdu Schweizerhose. Dle vyobrazení podobnou s naší „oharkulou“, jejíž barvy a pruhování z dálky připomínají kalhoty švýcarské gardy chránící papeže ve Vatikánu.

Tedy nezbylo, než se spojit se švýcarskými pomology a ověřit si zjištění, že švýcarská lokální odrůda se vyskytuje na Moravě. K překvapení došlo, když jsem byl ujištěn o podobnosti obou odrůd, ale nemůže se tvrdit, že jsou totožné. Rozdíl je ve tvaru, v době dozrávání a mírně i v barevné škále. Tak tedy nezbyvá mě nic jiného, než představit tuto exkluzivní hrušku. A ještě podotýkám, že při pomologické testaci je v některých případech velmi užitečné znát i lidový název.

Václav Tetera
Pravčice

v naší literatuře, ani v zahraničí. Jen v Českém ovoci je uvedena zmínka o odrůdě 'Madlenka pruhovaná', ale ta má i panašované listy. Bohužel žádná hrušek vystavovaného typu není v našich pomologiích uvedena a ani žádný ze zúčastněných pomologů a později ani další naši významní pomologové ji nezařadili. Nezbylo, než začít s detektivním pátráním, nejprve pomocí etymologie.

Posloužila k tomu dvě slova a to oharek (tedy okurek a ekvivalenty tykvovitých jako dýně, meloun a pod.) a pak pruh, tedy pruhování, panašování, žihání, pestrost a podobné výrazy.

Ovšem v českém názvosloví žádná odrůda s podobným názvem neexistuje. Bylo nutné

Oharkula

Velikost: malá až střední, hmotnost 70 g, v = 80 mm, š = 60 mm.

Tvar: baňatý po obvodu nepravidelný, nejširší uprostřed, ke kalichu mírně, ke stopce se náhle zužuje, takže krk je úzký.

Kalich: dosti velký, otevřený v plytké, zhrbolené a nepravidelné jamce, mírně rezovité. Ušty silné, pevné nazelenalé, špičky zaschlé, lámavé.

Stopka: 30-50 mm dlouhá, u plodu dužnatá, na konci zasychá, mírně až více na bok ohnutá. Vsazená na špičku plodu přes kroužkovité hrbolky mírným přimáčknutím i s malým svalcem, barvy je zelené nebo žlutooranžové.

Slupka: hladká, nemastná, někdy mdle lesklá, pevná, lámavá. Základní barva je trávově zelená. Od stopky ke kalichu se táhnou žluté pruhy, na sluneční straně zpoza, někdy celé jasně oranžové. Celý plod je poset tmavější zelenými, hustými tečkami.

Dužnina: bělavá, na vzduchu mírně oxiduje, mírně zrnitá, středně šťavnatá, mírně nasládlá bez výrazného aroma. Později se dužnina stává rozplývavou a od jádřince hniliči, velké sklereidy se nevyskytují. Dozrává v srpnu, někdy vydrží do září.

Jádřinec: okrouhlý, někdy ke stopce prodloužený. Osa jádřince mírně otevřená. Pouzdra velká, v nich po jednom semeni. Semena jsou většinou nevyvinutá, velká, barvy leskle hnědé.

Konec Sebastiána Našky aneb švercování tabáku

Když 12.10.1492 uviděl Kryštof Kolumbus Ameriku, netušil, že mimo zlata, brambor, kukuřice, rajčat, krutů a jiných věcí Nového světa se z Ameriky přiveze také rostlina, která později dá lidem tolik blaha a ještě více zla - tabák.

Pro potřebu člověka se tabák pěstuje prakticky ve dvou druzích a to jako tabák selský (*Nicotiana rustica*) a jako tabák virginský (*N. tabacum*). Výběrem, sušením, fermentací, řezáním a dalšími úpravami se z listů získá konečně tabák vhodný ke kouření. Pěstovat u nás byl možné jen tabák selský, který však byl tzv. ostrý - vhodný jen jako nutná náhražka za jemný tabák. Tento je však vyráběn z tabáku virginského, který mimo lehčí půdy žádá také více slunečního svitu. Proto se pěstuje až na současném jižním Slovensku a v Maďarsku - v Horních Uhrách.

Švercování

V blízkosti hranic se švercovalo (pašovalo) za jakékoliv vlády. Blatnička byla od hranic s Horním Uherskem 10 km a tuto výhodu náležitě využívala ve svůj

Tabák selský

prospěch. Když večer sedlák brzy odešel z domu, do rána se vrátil a ještě si stačil dojednat další „váрку“ na příští termín.

Naška Sebastián z č. 62 byl náruživý kuřák a dobrý tabák od špatného poznal dobře ještě z vojny v Uhrách, odkud si tento drahý zlozvyk přinesl domů. Nejdříve si nosil tabák pro sebe z jarmarků v Nitře a Trnavě, kde chodil nakupovat a prodávat. Protože však něco prodal také do koloniálu, aby si nějaký ten korec půdy mohl přikoupit, zjistil, že na tabáku vydělá víc peněz jak v celém hospodářství na poli i s chlévem. S jídlem roste chuť a otec naučil švercovat i syna Filipa.

Na dědině se ví všechno. Vědělo se také to, že Filip s kamarády půjde na Nový rok zase do Uher pro tabák. To, že se švercuje, věděli také gránci (finanční strážníci). Problém byl v tom, že nikoho nemohli chytit, což je značně dráždilo.

Další korec

Snad ze zájmu a také možná i zloby na Sebastiána, který přikoupil další korec, na který měl soused záľusk a Naška jej přeplatil, řekla tato „dobrá duša“ vrchnostenskému úředníkovi na konci roku, že v pátek 2. ledna bude u Našků švercovaný tabák. Ostrožský vrchní toto oznámil nahoru a na nůše s tabákem k domovní prohlídce byli vyčleněni 3 gránci. Financí se nachystali a vyžádali si ve vojenské posádce posilu v Uh. Hradišti na zajištění zatčených do vězení. Z Uherského Hradiště jim byl přidělen voják s puškou.

Všechno probíhalo na obou stranách podle plánu až do doby, kdy došlo u Našků k nálezu nůše s tabákem. Starý i mladý Naška začali utíkat z domu přes humna pryč. Zatímco Filip vyskočil oknem a přeskočil plot k sousedovi Mičulkovi Josefovi, č. 61, starý Naška utíkal k mlátovni. Skoro se

to povedlo. Sebastián Naška byl už za půl humnem, když ho financ zahlédl a okamžitě nařídil vojákově, aby rychle střílel. Voják měl ale příkaz jen v obraně, nebo pokud to nebude nezbytně nutné. A protože toto k obraně nezbytně nutné nebylo, odmítl střílet. Financ mu vytrhl pušku a po Sebastiánovi vystřelil. Mířil dobře. Sebastián Naška zůstal ve svých 61 letech na místě mrtev.

Tabák virginský

Sebastián Naška byl pochován 4.2.1831 na místním hřbitově. Mladý Filip Naška prodal dům č. 62 a z Blatničky se odstěhoval. Příběh jedné rodiny skončil a mimo této vzpomínky nezůstalo po Naškoch v Blatničce už vůbec nic.

Miroslav Hudeček
Blatnička

Mnoho zajímavého z historie Blatničky se můžete dočíst v publikaci „Blatnička ve vzpomínkách... a v roce 2000“ autora Miroslava Hudečka. Publikaci vydal obecní úřad Blatnička v dubnu r. 2000.

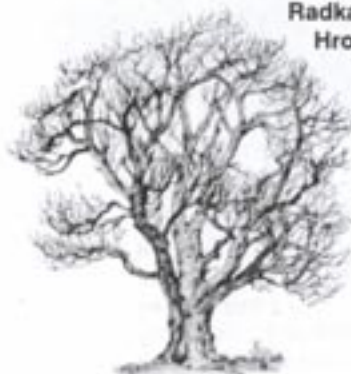
O stromech

Stromy jsou krásné a v přírodě velmi důležité. Často kolem nich chodíme bez povšimnutí a bereme je jako samozřejmost. Pokusme se při společných vycházkách do přírody vytvořit záznam o zajímavých stromech. Někdy stačí prozkoumat jen okolí školy nebo bydliště.

Aby se vám lépe zhotovoval záznam o každém stromu, je to vlastně taková občanka, připravili jsme pro vás tabulku. Tabulku je samozřejmě možné rozšiřovat či obměňovat podle sebe. Do připravených okýnek lepte jednotlivé části stromu (list, kůru, květ ...).

Uvidíte, že kolem takto prozkoumaných stromů už nebudete chodit lhostejně.

Radka Nekardová
Hroznová Lhota

Ekologická soutěž

Od 1. března do 31. května tohoto roku probíhala na základních školách (ZŠ Hutník a ZŠ Komenského) ve Veselí nad Moravou soutěž zaměřená na znalosti místních dětí v oblasti ochrany životního prostředí a přírody.

Každé dva týdny se na nástěnkách obou škol objevovaly nové otázky a zároveň znění

správných odpovědí na dotazy předešlé. Soutěž byla zaměřena na vyšší stupeň tříd, který je rozdělen na další dvě kategorie: a) 6. - 7. ročník, b) 8. - 9. ročník.

Otázky obsahovaly témata o ochraně přírody v regionu i v celé republice a některé se dotýkaly také globálních problémů. Celkem deset otázek bylo formulováno tak, aby nesloužily jen jako prostředek k získání maximálního počtu bodů, ale aby se z nich děti také dozvěděly něco zajímavého o přírodě, která je obklopuje.

Děti měly na nalezení odpovědi čas čtrnácti dnů. Při hledání odpovědi se nemusely spoléhat jen na školní učebnici,

ale musely se také obrátit na různé instituce. Každá otázka byla hodnocena maximálně deseti body (celkový počet bodů v soutěži je sto). Soutěžící, kterým se podařilo získat největší počet bodů v rámci každé školy a kategorie, byli po skončení soutěže odměněni věcnou cenou v podobě knihy, batůžku či zavíracího nože.

Do soutěže se zapojilo přes devadesát dětí z obou škol a je nutno dodat, že řada odpovědí byla na velice dobré úrovni.

Vladimír Šácha
Hluk

Pracovní list ZÁZNAM O STROMU

Název stromu:	Jméno pozorovatele:
Přezdívka:	
Místo výskytu:	Datum:
List (stručná charakteristika):	
	Kůra (stručná charakteristika):
Záznam o dalším pozorování (květ, plody, semena, škůdce, nemoc ap.)	
Odhad výšky stromu:	Odhad stáří stromu:

Karpat'áček zabodoval

Regionální kolo přírodovědné soutěže Zelená stezka - Zlatý list proběhlo 20. 5. v Maršově u Uherského Brodu pod patronací CEV Chrpa.

Ve dvou kategoriích soutěžilo 120 dětí. Účastníci absolvovali trasu s osmi stanovišti, věnovanými různým oborům biologie a ekologii.

V kategorii mladších zvítězili Modrásci ze ZŠ U červených domků v Hodoníně, druzí byli žáci ZŠ Horní Němčí. V kategorii starších obsadila 1. i 2. místo družstva ze ZŠ v Hodoníně, Karpataček z VIS Bílé Karpaty byl třetí. Opořadí mezi prvními pěti družstvy ale rozhodovaly jen jednotlivé body.

Jana Hajduchová

Počasi tentokrát účastníkům moc nepřálo. Michal Koudelík zkouší zmoklé soutěžící ze znalosti stromů.

Ekologické hry

RYTÍŘI LESA (autor: J. Marx)
Místo: část lesa s většími stromy
Čas: 15 minut
Počet hráčů: 10-30
Pojmy - vztahy: teritorium, rozmnožování roháče obecného

Pomocí hry se děti seznámí s životem největšího evropského brouka roháče obecného. Začátek hry je dobré uvést výkladem o někdy necitlivém přístupu sběratelů k ochraně hmyzu a o podílu zemědělství na ničení jejich životního prostředí.

Na ubývání roháčů v lese má největší vliv lesní hospodaření (likvidace starých stromů a kmenů).

Ve vymezeném prostoru se ke každému stromu postaví jeden hráč představující samečka roháče. Podle počtu hráčů jeden

nebo dva roháči svůj strom nemají a snaží se jej a tím i právo na samičky na stromě získat. Roháč bez stromu přiběhne k některému z obsazených stromů a snaží se dotknout majitele stromu dřívě, než ten se dotkne útočníka. Pokud se mu to podaří, vymění si místa. Jinak musí pokračovat ve vyhledávání dalšího stromu. Ve hře však také vystupuje jeden nebo dva sběratelé, kteří chytají tyto volně se pohybující roháče. Chycený roháč buď vypadne ze hry a sám zvolí svého nástupce nebo si vymění se sběratelem místo.

Hru ukončíme po uplynutí časového limitu nebo když zbudou poslední dva roháči.

DIVOKÝ LES (autor: J. Marx)
Místo: hřiště, louka, les
Čas: 15-20 minut
Počet hráčů: 8-15
Potřeby: míček, dva sloupky nebo označené stromy vzdálené 5-6 m
Pojmy - vztahy: potravní řetězec

Tato hra slouží k seznámení s potravními nároky různých obyvatel lesa.

Hráče rozdělíme podle tabulky znázorňující potravní vztahy mezi vybranými živočichy a rostlinami. Potom se všichni postaví do skupinky k jednomu stromu. Vedoucí hry postupně podle tabulky nahlas vyvolává

různé druhy potravy a vždy zároveň vyhodí nad skupinku míček. Hráč - živočich, kterému určená potrava přísluší, okamžitě vyběhne ke druhému určenému stromu, dotkne se ho, běží zpět k prvnímu stromu a tak to dělá, dokud někdo z ostatních dětí nezíská míček a nezasáhne jej. S míčkem není možné se pohybovat, pouze přihrávat. Za každé přeběhnutí hráč získává bod. Hru je lepší hrát na několik kol. Na závěr shrneme potravní nároky jednotlivých lesních živočichů.

Radka Nekardová
Hroznová Lhota

živočich	potrava
bekyně mniška	smrk
larva světlušky	mšice
slimák	houba
pšík	oříšky (maliny)
ježek	hmyz
lasička	mšice
slépýš	slimák
kuřáček	housenka
veverka	šiška
prase	bukvice
ostříž	sýkora
kuna	veverka
myšice	žaludy
zmije	hraboš
jezevec	kotínky
rys	srna

Stanovisko k tvrzení pana Jana W. Jongepiera o tzv. managementu Národní přírodní rezervace Čertoryje

V ryzě věcném zájmu konstatuji: Iniciativa k mé návštěvě NPR Čertoryje 18. února tr. vzešla z okruhu ZO ČSOP SCILLA ve Vlčnově. Pochopil jsem, že tito občané, zainteresovaní do otázek ochrany přírody a krajiny, se zpočátku sami přihlásili k akcím tzv. managementu zmíněné rezervace. Během nich dospěli jako první k obavě, že jejich rozsah i průběh ohrožuje samotnou podstatu této přírodní památky. Na počátku zmíněných zásahů bylo např. tvrzení, že jde o odstraňování dubů postižených tracheomykózou, že jde o likvidaci nekvalitní dřevní hmoty z převážně uhynulých stromů se sukovitým dřevem apod. Nechtěl můj čtenář zvažovat, zda takováto „likvidace“ - i kdyby odpovídala skutečnosti - je nebo není slučitelná se statutem Národní přírodní rezervace.

Přesto jsem se obrátil na profesora Aloise Čermého, našeho předního znalce dřevokazných patogenních mykóz a soudního znalce. Konzultoval jsem také některé lesní inženýry, znalce nejenom této problematiky obecně, nýbrž i poměry na této lokalitě zvláště. Ukázalo se, že na Čertoryjích došlo ke kácení značné počtu dubů, mezi nimi jednotlivců

Nemocné duby v NPR Čertoryje

starých více než 120, možná i 150 let, které se tedy nemohou podílet na tvrzeném zarůstání stanovišť. Došlo také k nepochopitelné a hromadné likvidaci měkkých dřevin lemujícími meandrující potok Járkovec, ke spalování jsou určeny hromady větví, kmínků, prutů a další vegetace včetně kulatiny. Při kácení těžkých stromů a jejich odvozu byla nasazována těžká mechanizace, což na půdním povrchu zanechalo stopy neslučitelné s přírodní rezervací.

Toto celé dění se nelíší od často drastických zásahů, jak je známe z lesních porostů. Naprosto neuvěřitelný byl náš poznatek, že plochy 1b a části plochy 5a vyhořely. Nedalo se zjistit, zda tato bylinná vegetace byla podpálena, nebo zda k tomu došlo při spalování neodvezeného dřeva, hlavně slabších větví z pokácených stromů. Navíc se ukázalo, že jde teprve o začátek těchto zásahů, jejichž obětí by se mj. měly stát další stovky ne-li tisíce stromů - především dubů. Z dendropatologického hlediska se ukázalo, že jde navíc o stromy zcela zdravé, které mohly růst ještě desítky let.

O výsledcích tohoto šetření jsme provedli na místě zápis. Ten jsme předložili botaničce Správy CHKO Dr. Ivaně Jongepierové v přítomnosti jejího manžela Jana W. Jongepiera. Přitom se ukázalo, že tento „management“ sleduje hlavně dva cíle: 1) hromadnou likvidaci stromů a keřů uvolnit tyto plochy terestrickým orchidejím (což je osobní záliba paní Dr. Jongepierové) a 2) rozšíření druhového spektra tammích hub (což je osobní záliba jejího manžela). Ten nás seznámil se zjevně romantickými etnografizujícími představami o této krajině, o rozdělování ohniček atd. naprosto nezdravých v jeho rodném Holandsku...

Dospěli jsme k názoru, že tento manželský pár tkví názorově ve známém „poručení větru a deště“ v intencích antropomorfní manipulace „pobloudivé přírody“, která neodpovídala představám, které se zrodily v jejich hlavách. Šlo snad o neuvědomělou kontinuitu „stalinských“ zásahů do přírody, které byly více méně soustavně importovány zvláště po nástupu „pokrokového učení Mičurina, Lysenka a jejich následovníků“ ze SSSR neblahé paměti. To jsme také otevřeně konstatovali s poukazem, kam takové manipulace (včetně obrácení toků řek „celinogradu“ atd.) vedly a poukázali jsme i na následky analogických zásahů u nás. Konstatovali jsme, že z principiálních důvodů a v intencích současné ekologie (jako odchovanci Zlatníkovy fytoecologické školy) nesouhlasíme s tím, aby se takto postupovalo na území Národní přírodní rezervace směřující ke klimaxu.

Zcela v rozporu s historií této krajiny tvrdili manželé Jongepierovi, že by tam vznikl prales, ač je zřejmé, že na těchto svazích by se obnovil řídký, převážně dubový porost se světlinami. Konstatovali jsme také, že i ve smyslu příslušných zákonných norem je hlavním posláním podobných rezervací chránit v nich spontánní ekosystémové procesy, což nevyklučuje ochranu jednotlivých ohrožených druhů rostlin a živočichů. Postavili jsme se rozhodně proti jejich názorům (ostatně jimi přiznačně tajemným), že jim jde o orchideje - a podle pana Jongepiera také o houby. Rozhodně jsme se postavili proti hromadné likvidaci nesčetných zdravých dubů, o genocidní hubení hlohů a vypalování strání atd. Musím výslovně upozornit, že jde o strání flyšové zóny Karpat, které jsou v případě takových akcí, zejména likvidací stromů, ohroženy sesuvem. I tento názor jsem si ověřil u odborníků.

Výrazy džungle, prales apod., jimiž operuje pan Jongepier, jsou jeho, nikoliv našimi výrazy. Navíc reprodukováná fotografie z r. 1973 neodpovídá současnosti, protože desítky stromů i celý povrch na levé straně snímku byly již zlikvidovány.

Konstatuji, že Jongepierův článek - nehledíc na jeho silné emoční zbarvení - je v mnoha ohledech mystifikací, která logicky následuje po mystifikaci o zdravotním stavu dubů, jež stála na počátku celé akce. Tyto nepravdy se přiznačně kombinují až s úzkostlivým zájmem osobních zájmů manželů Jongepierových.

Takže: Vážení milovníci karpatské přírody a vážení občané: Zajděte si na Čertoryje, podívejte se, co se tam stalo a má ještě dít a sami řeknete, jaký je váš názor na tento „management“ i na odborníky, kterým byla svěřena péče o Národní přírodní rezervaci.

Dalibor Povolný
Brno

Vážená redakce,

Článek pana J.W. Jongepiera v čísle 1/2000 „Trest za kosení?“ mne od dob prvního vydání Vašeho časopisu konečně přinutil Vám napsat. Patřím mezi laickou veřejnost, nicméně o život v Bílých Karpatech se zajímám a budoucnost orchidejí a jiných vzácných květin a živočichů na Čertoryjích a ostatních loukách není pro mne lhostejná. Je pro mne překvapením, že jsou zde lidé, kteří napadají činnost Správy CHKO. Z Vašeho článku však není zřejmé, do jaké míry jsou tyto pánové seznámeni s problematikou údržby lučních komplexů v CHKO. Nicméně, takto přednesený „projev“ úplného nesouhlasu je pro mne důkazem absence kulturního citu. A tak stručně.

Pánové prof. Povolný a prof. Černý jsou jistě vzdělání, avšak pohlíží na problém bělokarpatských luk zcela rozdílně, než většina zainteresovaných osob v této oblasti. Rozhodně odmítám narčení z „kyticárství“, „zahradkářství“ a jiných vulgarismů. Podle

mého názoru, pokud se v naší společnosti během posledních deseti let udalo něco pozitivního, pak jednou z těch věcí je činnost a výsledky Správy CHKO a ostatních organizací ochrany přírody a dobrovolníků v oblasti údržby nádherných květnatých luk Bílých Karpat. Tyto výsledky nejen že se dostávají do podvědomí veřejnosti v regionu a okolí, ale jsou hlavně zřetelné při návštěvě v terénu. Klobouk dolů.

Skutečnost, že - cituji - „bělokarpatské louky jsou naším nejen přírodním, ale i kulturním bohatstvím“ si člověk uvědomí v okamžiku seznámení se s životem tohoto regionu blíže, nikoli pouze „leteckou návštěvou Čertoryjí“. Ještě, že výše jmenovaní pánové nám nevytvářejí zákony o ochraně přírody nebo nepracují na Ministerstvu. Naši předkové, kteří žili v Bílých Karpatech, jistě nekáceli lesy za účelem zřízení plošných rezervací. A pokud jejich činností vznikly tyto květnaté louky, je naší povinností je ochraňovat a pečovat o ne. Každým dnem na Zemi zaniká několik

druhů živočichů a rostlin vlivem lidské činnosti, tak proč v naší malé České republice nemůžeme zachovat desítky druhů, které zde každoročně hojně kvetou.

Až bude na Čertoryjích hloh, nebo neprostupný prales, přestanou být konference zajímavé, přestanou jezdit zahraniční obdivovatelé, dobrovolníci na kosení si najdou jinou práci a ... pak přestanou odebírat Váš skvělý časopis.

Držím Vám palce.

Pavel Různa
Vlkoš

Národní přírodní rezervace Čertoryje

Vážená redakce,

V příloze zasílám svůj příspěvek jako reakci na Váš článek „Trest za kosení? Džungle nebo louky?“ uveřejněný v časopise Bílé Karpaty 1/2000.

Se srdečným pozdravem

Rostislav Švehlík
Bánov

Národní přírodní rezervace Čertoryje u Radějova je výjimečnou lokalitou v celých Bílých Karpatech. Jedná se o význačnou lesostep z hlediska fytoecologického, protože se zde stýkají zástupci jednak květeny karpatské, jednak panonské. Svou různorodostí a početným zastoupením druhů jde o lokalitu výjimečnou, a to jak po stránce

krajinotvorné i estetické.

V minulosti byly tyto louky využívány jako jednosečné louky, pouze místy se vypásaly. Existence, jakož i druhová skladba bylin těchto květnatých luk, byla podmíněna pravidelným kosením a vyloučením umělých hnojiv. Aby tyto louky byly loukami a aby byla zachována původní (dnes velmi vzácná) květena, je nutné tyto louky kosit. Je nutné také odstraňovat nežádoucí keře (hloh, šípek a další).

Myslím si, že ponechání luk v současné době osudu by nebylo nejvhodnějším řešením. Můžeme se o tom přesvědčit např. na katastru obce Suchá Loz, kde byly ponechány osudu louky pod Studeným vrchem. Ty svým vzhledem a charakterem připomínaly louky na Čertoryjích. Během let se louky nekoslily a

zarostly nejrůznějšími druhy křovin, jako jsou šípek, hloh, trnka a další. Dnes tvoří neproniknutelné porosty hospodářsky nevyužitelné, krajinářsky a esteticky nezapadající do rámce sousedních porostů. Stejný osud by mohl stihnout i plochy na Čertoryjích. Samovolně by zde les nevznikl, ale nežádoucími keři by byly plochy zabuřeny a původní ekosystém by zanikl.

Je nutno si uvědomit, že v NPR Čertoryje nejde o ochranu jednotlivých kytic, ale celého ekosystému. Jde o to, aby původní ráz tohoto území, jak jsme jej znali před 40 až 50 lety, zůstal zachován. Jde o přírodovědecky a krajinářsky vzácnou lokalitu a proto je nutno ji zachovat. Je to vytříbené společenstvo, pro které by bylo hříchem nechat je zpustnout.

Josef Lebánek - Obrázky z Kopanic

Jedním z vynikajících písmáků Bílých Karpat, který proslul i jako lidový vypravěč, byl Josef Lebánek z Vápenic (narozen 12.9.1905, zemřel 7.3.1986). Jeho rukopisné paměti jsou skvělým dokumentem o tradiční kultuře Moravských Kopanic a proto je předkládáme i čtenářům časopisu Bílé Karpaty.

Jak se na Kopanicích oblékalo

Hlavním zdrojem byly konope a ovčí vlna. Chovaly se ovce a sely sa konope. Každý Kopaničák na jaro v máji zasel 10 árů, to bylo půl měřice konopí. Konope byly dvoje, říkalo se poskonné a macerné. Jedny kvitly a oplodnily druhé. Takty, co odkvitly, se trhaly o měsíc dřív a ty, co měly semeno, až semeno dozrálo. To byli samci a samice. Tak, ty poskonné sa vytrhaly a svázaly do malých snopečků vlastní slámu a namo-

Lámání konopí ve 20. letech 20. století na fotografii Marie Zavadilové

čily do močidla. Močidlo bylo u studně, anebo u potoka, vyhloubená jama, zhruba o průměru 3 m a 50 cm hluboká, tak, aby sa voda dala napustit a taky vypustit. Do močidla, když byla voda vypuštěna z močidla, vložily sa konope pěkně na sebe, několik vrstev a daly sa na to haluze a na haluze těžké kameny, aby voda nezdvihla snopky. A ucpal sa odtok a pustila sa voda do močidla. Tá stúpila, až nakonec bylo všecko pod vodou. Tak sa to nechalo 3 neděle ve vodě.

Za 3 neděle sa voda vypustila a konope sa vytáhly a nastavjaly kolem močidla na lúku, aby uschly. Tomu sa říkalo taček.

Suché konope sa svázaly do velkých snopků a schovaly sa pod střechem. Pak sa vytrhaly macerné a daly sa uschnout. Pak sa omlátily a to samé sa s něma provedlo co s těma poskonnýma. A tak až byly oboje suché, daly sa do suširny na lésy usušit.

Až ty lodyhy sprhly, tak sa vytáhly a na lamačkách sa to polámalo. Pak byly pocjérky a to sa nadobro odstranily pazdery, zůstalo jen čisté vlákno. Vlákno sa česalo na ščeci. To byla deska dlouhá 80 x 10 cm. V prostředku bylo kolečko upevněné toliko jak malý talířek a v něm natlučené hřebíky asi 10 cm dlouhé. To dělávali cigáni ručně. Hřebíky byly hranaté a z velice tvrdého materiálu, husto natlučené a to sa jmenovalo ščec. Taky sa zpívalo:

*Ščec, ščec, ščec,
hřebíková ščec,
kedz sa cigán vybíjal,
všecky pjesně vyzpěval.*

*Sedzí, sedzí na kolaji vtáča,
štyri kopy konopice máčá,
sedzí, sedzí na kolaji druhé,
aby byly konopice dúhé.*

To sa vlákna pěkně na ščeci vyčesaly. A to bylo dvoje, první a druhá třída. První sa menovala konope a druhá kúdele.

Také sa každé zvlášť pradlo i tkalo. Staré babičky neznaly kolovraty, ty prádaly na vreceně. To byla taká palička, asi 30 cm dlouhá. Co sa v rukách držalo, bylo pěkně vystrúhané hladučko a zháňané do špice. Na druhém konci upevněné kolečko ze dřeva, průměr 5 cm, síla 1 cm. V rukách sa to točilo, mezitřema prsty pravé ruky a levý sa zas potahovalo z kúdelky vlákno. Dobrá prádlena nepotřebovala večer ani světla, jen po tmě, po hmatu, napradla pěkných nití.

Později sa objevily kolovraty. První jich začali dělat na Slovensku a prodávat v Trenčíně na jarmeku, nebo na trhu. Kolovraty dělali samouci doma. Jan Žucha a jiní po dědinách kolem Trenčína,

kde sa selo hodně konopí a lenu. Na kolovratech sa pěkně teňúčko napradlo a hodně. Skoro v každém domě byl kolovrat a někde i dva.

Napřadené niti sa z kolovrata točily na motobydle. Motobydlo bylo dlouhé 80 cm a na obou koncích přička. Na jednom směrovala rovně a na druhém zas opačně. Když se točily niti, to sa křížovalo a když sa stáhlo pradené z motobydla bylo dlouhé 160 cm. Niti na motobydlu sa počítaly. V každém pradeně muselo byt 12 hubek po 60 nitěk. Každá hubka sa zvlášť svázala provázkem.

Až sa všecky konopě upradly, tak sa pradena musely oprat následovně. Dalo sa do většího hrnce vody, nasypalo se popela do vody podle potřeby, a to se půl hodiny vařilo. Popel musel byt ze dřeva, nejlepší byl z hrušky. Pak se to nechalo ustát, zvrchu byla čistá voda mazlavá, říkalo sa tomu luh. To sa dalo do hrnce a přilėjo sa vody a do toho, podle velikosti hrnce, sa daly pradena vyvařit. Pak sa pradena důkladně vyprały v potoku a daly sa sušit. Suché sa zanesly do Bojkovic k tkadlecovi a ten udělal z každého pradena 1 loket plátna, to je 78 x 78 cm. Plátno se dělalo dvoje, konopné a kúdelné.

Když se plátno doněslo dom, tak sa rozstřihalo na menší kuse a začalo sa bílit. To sa máčalo několikrát denně a prostíralo na sluničko na trávník. Za takých 10-15 dní, podle počasí, plátno bylo jak sniž. Bílilo sa jen po jedné straně a tak sa z něho šilo, samozřejmě v rukách.

Niti na šití si také ženy dělaly samy doma. Z konopného plátna sa dělaly leknice, rukávce, mužské i ženské košule, rubáče i cichy na peři. Naše prababičky z kúdelného dělaly plachty na posteje, mužské gatě, kolýsky pro děti a také, když ho bylo dost i pytle na obilí.

*Připravil
Pavel Popelka
(pokračování příště)*

Ekologické poradny

Životní prostředí se začalo chránit až poté, co bylo zjištěno, že je nemocné. Máme na mysli hlavně smog, problémy kolem DDT, znečištění, černé skládky aj. V této oblasti se stále klade hlavní důraz na léčení a nápravu problémů, které jsme způsobili.

Ale některým problémům můžeme předcházet. Na to se zaměřuje ekologická výchova, vzdělávání, osvěta a ekologické poradenství. Vychází z toho, že znalost a uvědomění si problémů, které naše každodenní činnost životnímu prostředí způsobuje, je začátkem jejich řešení. Pokud víte, že fosfáty znečišťují vodu, budete určitě ochotní se kriticky podívat na složení pracích prostředků. A možná se pak zamyslíte, než si v obchodě vyberete.

STEP - co je to?

V oblasti Bílých Karpat se zabývají ekologickým poradenstvím pod hlavičkou STEP (Síť ekologických poraden ČR) dvě organizace. **KOSENKA** (Český svaz ochránců přírody, Valašské Klobouky) a **Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty** (Veselí nad Mor.). Do stejné sítě, která pracuje na principech občanských neziskových organizací, patří například i Veronica (Brno).

Co od takové ekologické poradny můžete očekávat? Dá se říci, víc než radu! Základem je jistě jednoduchý princip: Ptejte se a my odpovíme. V obou poradnách je možné se zastavit osobně, poslat dotazy poštou, telefonovat nebo používat E-mail. Pokud jsou k dispozici, může zákazník kromě ústní či písemné

odpovědi dostat i brožury, letáčky - prostě tak, jak funguje obyčejná informační kancelář.

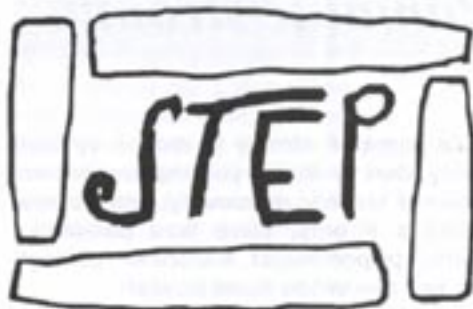
Otázky mohou být velmi rozmanité. Třeba na dotace na kosení, chráněné rostliny a živočichy, problémy s kácením stromů nebo tříděním odpadů, služby v oblasti ekologické výchovy, ale také ekologicko-právní otázky a mnohé jiné.

Složitější otázky

Ekologické poradny jsou schopné přispět k řešení i složitějších otázek, na které není jednoznačná a okamžitá odpověď. Může se jednat o příliš odborný dotaz a pak vás laskavě odkáže na jiného odborníka nebo další poradny v síti. Pokud se někdo ptá, jestli kácení určitého stromu je povoleno, odkazujeme na obecní úřad, který toto má v kompetenci.

Náročnější klienti - ale stejně vítaní - jsou ti, kteří přijdou s nějakým komplexním problémem i návrhem řešení. Někdo se chce například pustit do ekologického zemědělství, začít s chovem ovcí, či úpravami v krajině. To vyžaduje nějaký posudek, spolupráci více partnerů. Je třeba problém klienta analyzovat a zhodnotit z různých úhlů pohledu.

Poté může poradna doporučit ekologicky vhodné jednání, či dokonce poskytnout přímou pomoc a účast na řešení celého projektu jako jeden z partnerů. Je i možné, že poradna na sebe na určitou dobu vezme zodpovědnost za realizaci celého projektu. Například ekologická poradna **KOSENKA** je jedním z partnerů projektu „Ochrana

SÍŤ EKOLOGICKÝCH PORADEN ČR

přírody a krajiny Bílých Karpat obnovenou pastvou ovcí", nebo projektu „Spolupráce neziskových organizací ve Valašských Kloboukách". V uvedených případech je tak poradna zapojená do řešení problému ještě hlouběji. Pro to užíváme název systémové procesní poradenství.

Poradny vedou lidé, kteří o „ekologii" něco ví, orientují se v občanské společnosti a zaměřují se na partnerskou spolupráci. Proto se na ně obrací nejen jednotliví občané, ale i celé organizace. Zkuste kontakt s nimi i vy.

Miroslav Janík
(KOSENKA)

Jan W. Jongepier

Adresy ekologických poraden:

KOSENKA

Brumovská 11
766 01 Valašské Klobouky
tel. 0636-320145, 320069
E-mail:
kosenka@mail.walachia.cz
otevřeno: po, st 9 - 12, 14 - 17
hod.; út, čt 14 - 18 hod.

VIS Bílé Karpaty

Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel. 0631 - 322545, 324792
E-mail: visbk@bilekarpaty.cz
otevřeno: po-pá 8-16 hod.

Památné stromy

Za památné stromy je možné vyhlásit dřeviny, které vynikají svým vzrůstem, věkem, významné krajinné dominanty, zvláště cenné dřeviny a stromy, které jsou památníky historie, připomínající historické události nebo se k nim vážou různé pověsti.

Na území CHKO Bílé Karpaty se nacházejí desítky stromů, které

si zaslouží vyhlásit za památný strom. V současné době je v Bílých Karpatech vyhlášeno celkem 12 památných stromů. Jedná se o tři duby letní, jeden dub zimní, pět lip velkolistých, dvě lípy srdčité a jeden jeřáb oskeruší. Další stromy se Správa CHKO Bílé Karpaty připravuje vyhlásit v letošním roce.

Náměty na vyhlášení dalších památných stromů může podat každý občan na Správě CHKO Bílé Karpaty. Uvítali bychom především návrhy na stromy, ke kterým se vážou historické události nebo pověsti.

Od tohoto čísla zde budeme pravidelně představovat památné stromy Bílých Karpat.

Návojský dub

Vpravo od silnice Brumov - Návojná, asi 400 m od koupaliště v Návojně, stojí starý dub letní (*Quercus robur*), který byl v listopadu loňského roku vyhlášen

jako památný strom. Důvody pro jeho vyhlášení jsou zejména jeho mohutnost (obvod 4,40 m) a stáří nad 300 let, v čemž je ojedinelý ve svém okolí.

Dominantní Návojský dub je 23 m vysoký a šířka jeho koruny je také 23 m. Jeho zdravotní stav je dobrý. V roce 1999 byl proveden zdravotní řez koruny. Strom je ohrožen případným rozšířením silnice nebo zemědělskou činností na sousedních parcelách. Stále kvete a plodí.

Bohumil Jagoš

Zelené nebezpečí

V dnešní době už jen ztěž najdeme někoho, kdo by nic neslyšel o nebezpečné rostlině bolševniku velkolepém. Je dostatečně známý především díky své schopnosti poškodit lidské zdraví.

Na území Bílých Karpat se však vyskytují i další nežádoucí druhy rostlin, odborně jim říkáme invazní druhy. K nim bezesporu patří i tři dosud známé druhy křídlatek - křídlatka sachalinská, japonská a česká. Křídlatka česká vznikla až na našem území křížením obou rodičovských druhů. Rozpoznání jednotlivých druhů od sebe není ale to nejdůležitější, spíše nás budou zajímat jejich společné vlastnosti: - mají silný dutý stonek a bez

problémů dorostou do výšky až 2 - 2,5 metru

- jsou na území Bílých Karpat (i celé České republiky) nepůvodní
- rostou na rumištech, podél cest a vodních toků, na neudržovaných nebo narušovaných plochách (násypy cest, skládky dřeva, silniční příkopy)
- velmi rychle se rozmnožují a rozšiřují na nová stanoviště
- tam, kde se objeví, rychle vytlačí ostatní rostliny a rostou v hustém zápoji, do kterého nepustí žádný další rostlinný druh.

Zejména poslední dvě vlastnosti vzbuzují obavy. Na rozdíl od bolševniku ale nejsou našťastí jedovaté a proto při kontaktu

s nimi nehrozí nebezpečí popálení kůže či jiných zdravotních komplikací.

Likvidace

Křídlatka byla na území CHKO Bílé Karpaty zatím nalezena na cca 30 místech; setkali jsme se s ní i v předzahradkách rodinných domů, kde je pěstována jako okrasná rostlina.

Správa CHKO Bílé Karpaty vyzývá všechny obyvatele, aby nedopustili další rozšiřování invazních druhů, zejména křídlatek.

Žádáme proto vlastníky pozemků, na kterých se tyto nebezpečné druhy rostlin objevily, aby neodkladně přistoupily k jejich likvidaci. Prosíme vás rovněž o upozornění na místa, kde se křídlatka (ale i bolševník) objevila. Na křídlatku platí pravidelné mechanické odstraňování a chemické ošetření herbicidem (např. Round-up - Biaktiv). Oba zásahy mají největší účinnost, pokud jsou

aplikovány v době těsně před kvetením rostlin.

Koordinaci likvidace invazních druhů mají na Správě CHKO BK na starost ing. Eliška Bittnerová (pracoviště Veselí n. Mor.) pro okresy Hodonín a Uherské Hradiště a Mgr. Zdenek Miklas (prac. Luhačovice) pro okres Zlín. Děkujeme za spolupráci.

Zdenek Miklas

Strážní služba

V dubnu a květnu proběhlo pracovní setkání stávajících a nových členů stráže přírody v CHKO Bílé Karpaty. Součástí setkání bylo i povinné prozkoušení, tak aby strážci splňovali kritéria daná zákonem o přírodních strážích.

Během více než tříhodinových setkání se diskutovalo zejména o nové koncepci strážní služby v CHKO a proběhlo poměrně rozsáhlé proškolení o současné platné legislativě a nových pravomocích a povinnostech strážců. Po absolvování kvalifikačních testů byly mezi strážce rozděleny jednotlivé strážní okrsky. V současné době je tím cca 80 % území CHKO pokryto strážní službou.

Strážci budou mimo své povinnosti plnit i některá odborná sledování pro Správu CHKO - mapování výskytu nepůvodních druhů rostlin, mapování kup lesních mravenců. Zaměří se však i na sledování stavu značení jednotlivých maloplošných chráněných území (rezervací) a budou ve zvýšené míře dbát i na dodržování právních předpisů - zejména vjíždění motorovými vozidly do zákazu vjezdů (bude pořízena databáze „hřištníku“, která bude poskytnuta příslušným složkám Policie ČR), příliš roz-

sáhle mýtní těžby v lesích, trhání a odchyt chráněných druhů rostlin a živočichů.

Výchova

Krajina v CHKO Bílé Karpaty se všemi svými fenomény vznikla především díky působení člověka. Úkolem strážců proto rozhodně nebude lidi z krajiny zapudit a znepříjemňovat jim život. Budou se spíše zaměřovat na výchovu a informování veřejnosti. Své strážní okrsky mají většinou v místech svého bydliště, takže vám určitě dají tip na zajímavý výlet či přírodní zajímavost, zodpoví vaše dotazy.

Na druhé straně však to jsou osoby s rozsáhlými pravomocemi. Mohou totiž s okamžitou platností až pozastavit protiprávní jednání, vstupovat v nezbytné míře na cizí pozemky a v odůvodněných případech i kontrolovat totožnost osob a žádat o součinnost policejní orgány. Navíc jsou při výkonu strážní služby (po prokázání se služebním průkazem a odznakem) bráni jako veřejní činitelé.

Když tedy při vycházkách v přírodě po krajině Bílých Karpat potkáte člověka s nášivkou loga CHKO Bílé Karpaty a zeleným odznakem na oděvu, vězte, že se jedná o člena stráže přírody, který se k vám bude chovat stejným a přiměřeným způsobem, jakým se vy chováte k přírodě...

Zdenek Miklas

Správa CHKO Bílé Karpaty přivítá všechny další zájemce pro výkon strážní služby na území CHKO. Vážní zájemci mohou kontaktovat Mgr. Zdenka Miklase na tel.č. 067-932580 nebo v úřední dny (Po, St) přímo v sídle Správy CHKO Bílé Karpaty v Luhačovicích.

Adresa Správy CHKO pro písemný styk:

Správa CHKO Bílé Karpaty
Nádražní 318
763 26 Luhačovice
tel. 067 - 933 710, 932 580
e-mail: spravachko@bilekarpaty.cz
úřední dny: pondělí a středa
8.⁰⁰ - 12.⁰⁰, 12.³⁰ - 17.⁰⁰
Další pracoviště jsou:
Detasované pracoviště Správy CHKO Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel. 0631 - 322 545, 324 792
e-mail: csop@bilekarpaty.cz
úřední dny: pondělí a středa
8.⁰⁰ - 12.⁰⁰, 12.³⁰ - 17.⁰⁰
Kontaktní místo Správy CHKO Bílé Karpaty
Podzámečí 860
76331 Brumov
tel. 0636 - 330 305
e-mail: matejickova@volny.cz
úřední dny:
pondělí 8.⁰⁰ - 12.⁰⁰, 12.³⁰ - 17.⁰⁰,
středa 12.³⁰ - 17.⁰⁰, pátek 8.⁰⁰ - 12.⁰⁰

Zemědělci s ochranáři do EU

Vstup do Evropské Unie bude zejména pro zemědělství znamenat významné změny. Zvláště ve zdejších regionu bude zajímavé, jak sloučit zájmy zemědělství a ochrany přírody.

Hlavním nástrojem zemědělské politiky EU jsou dotace. Ty však nebudou jednostranně sloužit ke zvýšení zemědělské produkce, ale budou zohledňovat i zájmy ochrany přírody. V zemích EU byla k tomuto účelu navržena legislativa (*Agri-environment Regulation 2078/92*). V rámci našeho členství EU bude muset vzniknout něco podobného i pro střední a východní Evropu.

Proto byl v roce 1998 nastartován Projekt 2078, do něhož byla (nenáhodně) vybrána chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty a také CHKO Blaník. Projekt je plně financován nizozemskou vládou a veden nizozemskou nadací Avalon. O podrobnostech

Zleva Martin Lancaster z Nadace Avalon, Jaroslav Pražan a ing. Milan Drgáč

nás - při nedávné návštěvě zástupců Nadace Avalon v Bílých Karpatech - informoval koordinátor projektu pro ČR, ing. Jaroslav Pražan z Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky z pobočky v Brně.

Louky a pastviny

Vlastním předmětem projektu je, jak platit zemědělcům za dobrovolné služby pro životní

prostředí. To znamená za aktivity, které nevyplývají ze zákona. Centrálním tématem projektu v Bílých Karpatech i Blaníku je vliv zemědělství na biologickou různorodost luk a pastvin. Tam, kde je žádoucí, aby se zemědělec vzdal hnojení, aby sekl později kvůli vysemenění rostlin nebo zalučnil ornou půdu, by měla být navržena platba, dohodnut způsob hospodaření a vymyšlen celý průběh - od podepsání smlouvy až po převod peněz a každoroční kontrolu výsledků. Projekt je tedy dosti náročný a obsáhlý.

Jedním z výsledků Projektu 2078 bude návrh konkrétního programu a to přesně podle představ EU. Dalším bude návrh pro celorepublikové programy, zabývající se například erozí nebo znečištěním podzemní vody zemědělskou činností. Tyto návrhy budou projednávány s Ministerstvem zemědělství, ale kompletní zprávu z projektu dostane i Ministerstvo životního prostředí a Správa CHKO ČR.

Problémy

V Bílých Karpatech vede projekt pracovní skupina, ve které jsou zastoupeni jak zemědělci (jeden z každé podoblasti - Hornácko, Moravské Kopanice, Jižní Valašsko) tak i pracovníci Správy CHKO Bílé Karpaty. Koordinátorem za zemědělství je ing. Milan Drgáč (Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopanic, Starý Hrozenkov).

Společná jednání zemědělců a ochranářů nebyla na začátku vždy jednoduchá. Byly to však podle ing. Pražana problémy spíše komunikační. Jako například přesvědčit partnery, že se mají pustit do něčeho, co se bude dobrovolně zkoušet v Bílých Karpatech a co může v nějakém časovém horizontu přinést nějaký užitek. Další nepochopení se

Jaroslav Pražan

týkalo hranice mezi povinným a dobrovolným: to, co je ze zákona, nelze z programu platit - platit lze jen to, co je dobrovolné. Což znamená, že na pozemcích v první zóně CHKO (kde je nejvíc zakázáno) nebude v rámci „agro-environmentálního“ programu placeno téměř nic, zatímco do druhé zóny může téct hodně peněz. Újmu v první zóně kompenzují totiž jiné nástroje, např. osvobození daně z majetku a budoucí platby v rámci LFA (*Less Favoured Areas* - znevýhodněné oblasti).

Ale časem se vše podařilo partnerům vysvětlit, a v současné době - před uzavřením projektu - se dá dokonce říci, že vedlejším efektem projektu je zlepšení porozumění mezi ochránci přírody a zemědělci.

Zkouška

Po schválení návrhů Ministerstvem zemědělství by měl následovat pilotní projekt, ve kterém budou vyzkoušeny pravidelné platby zemědělcům, kteří se zaváží podílet se na programu. Záměrem je tímto projektem začít nejen v pečlivě a objektivně vybraných částech CHKO Blaník a Bílé Karpaty, ale i v CHKO Moravský kras.

O průběhu pilotního projektu najdete informace v jednom z dalších čísel tohoto časopisu.

Jan W. Jongepier

Došek

Došek je snopek z ručně vymláčené slámy, nejčastěji žitné, používaný především v lidové architektuře k pokrývání střech domů i hospodářských stavení - sklepů, chlévů, komor k uskladnění obilí a ovoce, stodol, seníků, ovčínů, sušáren na ovoce... Někdy je k výrobě došek používán i rákos nebo kukuřice.

Pokrývání střech doškovou krytinou je rozšířeno prakticky po celém světě. U nás byl základní krytinou v rovinnatých i podhorských oblastech ve středních, jižních a jihozápadních Čechách, v Polabí, na střední a jižní Moravě, ale i v některých částech severní Moravy, například na Opavsku. Slaměná krytina převažuje především v obilnářských oblastech, rákosová v blízkosti vodních toků.

Na Moravě byly došky kladeny na střeche klasem dolů a vytvářely hladkou plochu. Na spodní okraj a rohy střechy byly kladeny zastříhnutými konci dolů - vznikala stupňovitý tvar.

U hřebene střechy nebo u okapů byla vrstva zdvojená, případně překryta šindelí (Opavsko), prkny, nebo plásty dřvu (jižní Čechy). Hřeben střechy byl pokryt došky máčenými v blátě (rozředěné hlině). Máčení došek se říkalo „kalení“ a takto pokrytému hřebenu střechy „kalenica“, v Čechách „kalenec“. Netřesku střešním, který na těchto střeších často roste, byla přisuzována ochrana stavení před bleskem. Ke střešní konstrukci byly došky připevňovány slaměnými povlisy, prutím (nejčastěji vrbovým), houžvemi nebo drátem.

Až do počátku devatenáctého století byla došková krytina společně se šindelovou nejrozšířenější krytinou v našich zemích. V obilnářských oblastech se udržela až do počátku dvacátého století, ale i zde byla postupně nahrazována tvrdou krytinou.

Nejdříve bředilci, později pálenými taškami, eternitem, dehtovým papírem.

Vít Trachtulec Veselí nad Moravou

Kopaničářská stavení ve skanzenu ve Strážnici

Poslední došková střecha na Kopanicích - Lopeník č.p. 141

Nejdříve bředilci, později pálenými taškami, eternitem, dehtovým papírem.

Vít Trachtulec Veselí nad Moravou

Kopaničářská stavení ve skanzenu ve Strážnici

NAŠE LÉČIVKY

Česnek II

Široké uplatnění česneku setého je dobře známé; působí protiplísňově a antibakteriálně, rozšiřuje cévy, snižuje krevní tlak. Působí protiskleroticky, snižuje cholesterol, léčí průjmy, je dobrý na zánětlivá onemocnění včetně zánětů dýchacích cest.

Česnek nemají používat lidé trpící onemocněním ledvin, těhotné a kojící ženy a lidé trpící padoucníci a návaly krve.

Jeden proti chřipkový recept dle J. Cingroše: Na jemném

struhadle nastrouháme 2 hlavičky česneku a 2 citrony (bez jader). Zalijeme litrem vařící vody a 3 dny necháme na tmavém místě při pokojové teplotě. Výluh uložíme do lednice. Užíváme každý den 1 lžičku nalačno.

A závěrem ještě několik rad z Matthioliho herbáře.

„Dobrym lékem k obraně a opatření před morní nákazou jest následující: Nakrájej česnek do dobrého silného octa a vypij tento teplý; jest ve všem tak dobrý a účinný, jako mnohý drahý dryák.“ „Voda vypálená z česnekových hlávek podle pravidel jest znamenitým lékem proti červům a všeliké hnilobě.“ „Česnek jest dobrý proti otravě houbami i jiným jedovatým otravám, neboť umrtvuje je svou horkostí a lep-

kavostí.“ „Česnek jest velice prospěšný pro slepice s tipcem smrkačkou.“ „Proti bolení uší následkem zimy. Vař česnekovou cibuli v dřevěném oleji, vpusť si tento odvar do uší a přilož bavlnku.“ „Bolest zubů obejdeme, když podržíš v ústech teplý odvar z česneku s kadidlem a loučí v octě.“ „Česneková šťáva zahání otrus hlavy (lupy), moří vši a hnídy a hojí potíráním všelijaké skvrny na tváři.“

To bylo několik citací doktora Matthioliho. I když je asi zkusíte nebudeme, je z nich zřejmé, jak široké spektrum léčivých účinků mu lidé odpradávná přepisovali. Proto si jej važme i my a snažme se jej i v kuchyni využívat co nejvíce.

Vlasta Ondrová

Horňácko

Dominantou Horňácka je Velká Javorina (970 m n.m. - nahoře). K jeho nejcenějším unikátům patří lidová architektura. Dochované řady podélné průjezdných stodol (nahore) a na protější straně) a komor (vlevo) před domy v Hrubé Vrbce, žudro z Nové Lhoty (vpravo) a dům s komorou ve výšce z Javorníka (pravo dole) je třeba chránit stejně přísně, jako kosatec různobarvý (vlevo nahore).

K častým cílům návštěvníků Horňácka patří větrný mlýn v Kuželově, který je po rekonstrukci provozuschopný. V jeho areálu je i pomník nejznámějšího horňáckého primáše Jožky Kubíka.

Z ARCHIVU

K historii jedné velkoobce

Většina z nás má ještě v živé paměti tzv. střediskové obce, jejichž účelem bylo správu určitého území soustředit do jednoho centra.

Většina z nás, kteří jsme nepatřili mezi obyvatele těchto střediskových obcí, jsme k nim příliš vřelý vztah nikdy neměli a jejich zániku ani příliš nelitujeme. Ale jak se říká - všechno tady již jednou bylo. A tak se z horněmčanské obecní kroniky dozvídáme, že v době dávno minulé i obec Horní Němčí (tehdy vlastně ještě Horněmčiči) měla jakýsi statut střediskové obce.

Tento správní útvar byl označován jako velkoobec, existoval od roku 1850 a zahrnoval obce Horněmčiči, Slavkov, Dolněmčiči, Boršice a Malá Blatnice. V jeho čele stál horněmčanský pučmistr Jan Bartoš, kterému byl k ruce radní František Štyks, 4 výboři a tajemník.

Rukopisná kronika J. Huňky

nás informuje o tom, že ke vzniku tohoto celku došlo v důsledku toho, že obce Slavkov, Dolněmčiči, Boršice a Malá Blatnice neměly dostatek prostředků k vydržování vlastního obecního úřadu.

Správa tohoto území nebyla nikterak jednoduchá - je třeba si uvědomit, že v té době nebyl telefon, auto ani jiné dopravní spojení. I když je třeba naopak uznat, že administrativa obcí byla podstatně jednodušší. Proto se výbor obce Horněmčiči za přítomnosti volebního komisaře na svém zasedání 18. prosince 1860 usnesl takto:

Tato obec od r. 1850 až do dnešního byla spojena se Slavkovem, Dolněmčiči, Boršicemi a Malou Blatnicí, stojíce pod zvoleným pučmistem z Horněmčiči. Jak jsme se ale skrz tento čas a zběhlost ponaučili, tak jsme se ubezpečili, že tento spolek k ničemu ani dobrému ani zlému nevedl, každý představený obce má skrz vybírání daní a jiných

přijmů, pak skrz jinší veřejné jednání se svou obcí práce dost, obzvláště jestli svého hospodářství zanedbávati nechce, taky má každá obec ještě pro sebe takové věci k vyjednávání, které

se ty spojené obce ani netýkají.

My tedy na to tlačíme, aby každá z těch jmenovaných obcí pro sebe výbor a tohoto svého představeného a radní vyvolila.

Usnesení vešlo v platnost 2. ledna 1861, když bylo veřejně vyhlášeno a nebyly žádné námítky. Tím zaniká první „středisková obec“ našeho regionu.

Vše tu již jednou bylo.

Pavel Zámečník
Slavkov

Opylovači orchidejí

Orchideje Bílých Karpat byly na těchto stránkách představeny už dříve (č. 2/96). Ted se však podíváme trochu blíže do jejich soukromí.

Včela s brylkami na hlavě

Pro všechny organismy je významným úkolem rozmnožování. U rostlin začíná přenosem pylu z tyčinek jednoho květu na bliznu druhého. Většinu orchidejí opyluje hmyz, blanokřídilí jako včely, čmeláci nebo vosy, dvoukřídilí (motýli, vzácně i brouci). Pouze některé tropické druhy jsou opylovány ptáky kolibříky. Nalezneme však i takové druhy, které se opylují vlastním pylem.

Střevíčník

Květ střevíčníku

Přinutit opylovače k požadované činnosti lze různými fintami. Orchideje jsou v tom opravdu přeborníci. Například květy střevíčníku mají na opylující hmyz připraveny důmyslné pastě. Nemají nektar a proto své opylovače, jimiž jsou samotářské včely písařky, nelákají ani tak jemnou vůní jako žlutou barvou pysku.

Jejich zbarvení silně kontrastuje s hnědě zbarvenými okvětními listy a proto písařky rády usednou na okraj pysku. Po hladkém okraji však sklouznou a spadnou úzkou štěrbinou dovnitř do pysku. Protože stěny jsou hladké a okraj pysku zahnutý, nemohou vylézt ke štěrbině a hustý porost chloupků na dně pysku jim umožňuje pohyb jen ve směru zahnutí či sklonění chloupků, tedy směrem

k blizně a tyčinkám. Navíc jsou na bázi pysku přesně za tyčinkami holé, průsvitné plošky - jakási okénka. Hmyz, který spadl do pysku, láká světlo z těchto míst a proto se chloupky prodírá k domnělým otvorům. Tady nad sebou spatří skutečné průchody a snaží se jimi vylézt ven. Cestou se však musí opřít o prašník a přitom na sebe setře lepkavý pyl. Při návštěvě dalšího květu se situace opakuje jen s tím rozdílem, že nalepený pyl při prolézání ohebnými chloupky otírá o bliznu a tím uskutečňuje opylování.

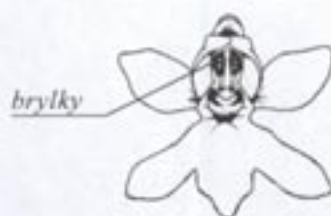
Občas navštíví květy střevíčníku pantofličku i čmeláci. Nedostávají se do pysku shora jako písařky, ale prokousávají se dovnitř průsvitnými okénky a sbírají pyl. Při této činnosti však nemůže k opylení dojít.

Dvě barvy

Zajímavý trik používají i prstnatce bezové, které též postrádají nektar. Kvetou ve dvou barvách, žluté a nachové. Důvodem je opět přilákání opylovačů. Jarní létající hmyz si všimne třeba žluté barvy a začne prozkoumávat žluté květy. Avšak po několika pokusech to vzdá, neboť žádný nektar tam není. Rozkouká se a objeví něco jiného: nachové květy. Znovu je obletí, ale opět bez výsledků. A hledá další zdroj potravy. Kam teď? Protože už dávno zapomněl zkušenost ze žlutých květů, vrhne se znovu na žluté, a tak dokola. Takže dvěma barvami květů prstnatce zdržují pilné opylovače delší dobu a zvyšují tak šanci úspěšného opylování.

Brylky

Některé druhy orchidejí lákají hmyz nejen barvou a tvarem květu, ale i vůní, nabídkou nektaru aj. Svou nabídku

brylky

ku kombinují se zvláštním přístrojem: brylkami, které vznikly slepením pylových zrněk.

Opylovač přiletí, sedne si na pysk a snaží se dostat k místu, kde očekává potravu. Při této snaze naráží hlavou na patyčinky a žlázkovité terčičky brylek se mu přilepí na hlavu. Během letu k dalšímu květu se stopečky ohnou dopředu a při hledání potravy v květu se pylotírá o bliznu. Už Darwin zjistil, že ohnutí stopeček trvá stejně dlouho jako přelet hmyzu od jednoho květu k druhému. Výhoda brylek je v tom, že se najednou přenáší velké množství pylu, jímž se může oplodnit velké množství vajíček v semeníku a tak vytvořit i velké množství semen.

Některé orchideje mají květy šálivé, protože nenabízejí nektar. Je to u většiny druhů rodu *Vanda* a prstnatec. Pětiprstky a vemeníky mají naopak sladký nektar na dně dlouhých a tenkých ostruh. Vylučují i intenzivní vůni, která však pro nás nemusí být vždy příjemná. Takové květy opylují

Točil se svým opylovačem

Květ tořiče čmelákovitého napodobuje samičku čmeláka

motýli. Jim se však brylky nepřilepují na hlavu, ale na sosák.

Tořiče

Nejrafinovanější způsob opylování najdeme u tořičů. Tvar,

zbarvení a chlupatost pysků, složitost kresby aj. způsobují, že se pysky tohoto rodu podobají tělům samic jejich opylovačů. Připomínají tělo mouchy, včely nebo pavouka. Navíc vylučují vůni, připomínající pohlavní feromony, které vylučují neoplovné samičky těchto opylovačů a jimiž lákají samečky. Kromě toho tořiče kvetou přesně v té době, kdy se lihnou samečkové (samičky se lihnou asi o dva týdny později). Ti si po vylíhnutí samozřejmě hledají partnerky, aby naplnili své poslání. Jakmile ucítí specifický feromon, hledají samičku. Když se přiblíží na dohled k rostlině, snadno si spleťou opravdovou samičku s její atrapou. Doletí ke květu, sednou si na pysk a snaží se o pohlavní styk (kopulaci).

Podle polohy, kterou při této pseudokopulaci zaujmou, nalepí se jim brylky na hlavu nebo na zadeček. Když zjistí, že byli oklamáni, hledají svou samičku dál, a tak přenáší brylky na další

Líšaj, sající nektar z květu pětiprstky, má na sosáku přilepenou brylku této orchideje.

květy. V období líhnutí samic je už většina květů opylená. Toto vzájemné přizpůsobení jde tak daleko, že každý druh má svého jediného opylovače...

S použitím knihy Všechno o orchidejích (Oldřich Potůček, Lubor Čačko - nakladatelství Slovart 1996) zpracovala

Ivana Jongepierová

Vzácné nálezy v Cihelně

Ve Slavičíně byl ještě v nedávné minulosti ve vytěženém prostoru u bývalé cihelny rybníček. V něm čile pulzoval život. Jako své místo pro rozmnožování si ho vybraly desítky žab a čolků, nemluvě o další zajímavé vodní havěti.

Bohužel, když se před lety rozšiřoval v bezprostřední blízkosti stojící strojírenský podnik, nezůstalo z této lokality téměř nic. Jen jedna velká kaluž, která ještě do letních prázdnin vysychala, několik dalších podmáčených míst a malý potůček, jehož koryto tvořily betonové tvárnice. Podnik ještě na okraji vybudoval požární nádrž - naprosto sterilní.

V roce 1998 byl za dotace ze

Státního fondu životního prostředí vybudován nový rybníček na opevněném potůčku. Kromě toho byly provedeny poměrně rozsáhlé terénní úpravy a výsadba zeleně.

Již při bagrování rybníčku a krátce po jeho dokončení se tam začal stěhovat vodní život. Letošní jaro nás velmi mile překvapilo - kromě běžných ropuch obecných, skokanů hnědých a kuněk žlutobílých se od rybníčku začaly opět ozývat i rosničky zelené. A přímo v rybníčku samotném se objevili nejen čolci obecní, ale i čolci velcí. Zejména poslední uvedení tvorové nám udělali velkou radost. Konečně můžeme být spokojeni - naše námaha nebyla marná.

Rosnička zelená

Navíc se celá lokalita stala vědeckým místem pro školní exkurze i pro práci kroužku mladých ochránců přírody. Chceme ještě na vhodných místech umístit panely naučné stezky, na kterých budou popsány všechny zajímavé biotopy, které se zde nacházejí, včetně jejich nejzajímavějších obyvatel.

**Zdenek Miklas
Slavičín**

O tom, proč kukačky snášejí vajíčka do cizích hnízd

Tato pohádka bude velice upovídaná. Však bude o kukačkách a ty jsou přece nesmírně upovídané. Když se na jaře vrátí ze zimního pobytu v jižní Africe, je jich najednou všude plno. Neustále odněkud kukají a co chvíli se něčemu rozfěhtají tak nahlas, až se to nese hezky daleko. No, kdo by to neznal! Stejně jako tu skutečnost, že kukačky svá holátka nekrmí a nevychovájí, protože vajíčka jednoduše nakladou do cizích hnízd. Za tenhle nešvar může jedna jediná kukačka. Jmenovala se Oldřiška a před časem bydlela v Kunovickém lese. Že jste o ní nikdy neslyšeli? To je divné! Vždyť to byla nejpovídanější kukačka široko daleko. Ta dokonce žvanila jen tak sama se sebou a nepotřebovala k tomu žádné posluchače.

Jednou na jaře se hejno kukaček, jako každý rok, vydalo na dlouhou cestu z jižní Afriky domů, na Moravu. To je náramně namáhavá cesta a kukačky se na ni pořádně připravovaly. Dobře baštily, aby byly silné a poctivě trénovaly. Když potom letěly přes Saharu, tak mičely a soustředily veškeré své síly na mávání křídel. Až na Oldřišku. Jak jsem už napsal, byla to nejužvaněnější kukačka pod sluncem a nedala pokoj ani při letu. Neustále přeletovala od jedné skupinky k druhé a všem sdělovala své pocity.

„Holky, to je dnes pořádně vedro. Já bych na poušti nemohla nikdy bydlet!“

„Včera v tom protivětru mne rozbolelo levé rameno, už jsem myslela, že to nevydržím. Ale dnes už je to dobré.“

„Tuhle jsem viděla dva čápy přistávat mezi dunami. No, co tady, ti hlupáci, budou dělat? Vždyť tu není žádná žába!“

„Teda to vedro je nesnesitelné, už abychom letěly přes moře. Doslova cítím, jak ten písek pod námi žhne.“

Oldřišce vůbec nevadilo, že jí žádná kukačka neodpovídá a žvanila, i když letěly přes Středozemní moře.

„Podívejte, holky, jak se ta loď houpe. Fúúú, tam by mně bylo určitě špatně.“

„Co myslíte, bude letos doma hodně housenek? Už jsem docela vyhládla. Představte si tu nádheru, kdyby byla nějaká housenčí kalamita! Třeba bekyně, kdyby se přemnožily. To by byla bašta!“

No prostě takhle žvanila a žvanila stále dokola a kupodivu měla stále dost sil a držela se v hejnu. Kukačky šťastně překonaly moře i Alpy a potom letěly podle řeky Moravy na sever. To už se hejno postupně rozpadalo, protože každá kukačka miřila tam, kde se narodila. Během jediného dne se celá krajina rozezněla radostným kukáním. To šťastné kukačky oznamovaly, že už jsou doma.

Po několika dnech na zotavenou se všechny pustily do stavění hnízd. Šlo jim to pomalu a těžce. Mořily se s tím chuděrky celé dny a výsledkem byla jen plochá, nepořádně spletená hnízda. Ale tak už to chodí, ne všichni ptáčci jsou rození stavitelé, jako je třeba vlaštovka nebo moudřiláček. Celou tu dobu, co se ostatní kukačky trápily se stavbou hnízd, létala Oldřiška od jedné druhé a samozřejmě žvanila a žvanila.

„Jeminkote, milánku, ty tady máš krásné místočko! Ten rozhled! No to je krása! Ale, drahoušku, nebude tady moc foukat?“

„Holka, holka! Přece nemůžeš používat tak shnilé větvičky, vždyť ti navihnou vajíčka. Odnes je a přines suché!“

„Tuhle jsem na kraji lesa pozorovala kosa a představte si, že své hnízdo vymazával blátem! Šílenec! Kdo to kdy viděl!“

„Sousedko, víte, že je statisticky prokázáno, že každé sedmé hnízdo se zřítí!“

A tak dále a pořád dokola. Oldřiška byla prostě k nezastavení, dokud se nestala ta zvláštní věc. Udělalo se jí nevolno, či vlastně najednou jí tak ukrutně zabořelo břicho, až musela sletět dolů do trávy. A pak to přišlo. Než se nadala, snesla nažloutlé, lehce kropenaté vajíčko.

„J pro pána! Já zapoměla na hnízdo! Však mne pořád někdo zdržoval! Jak prý, sousedko, máme postavit hnízdo? A vybrali jsme si dobré místo? Já, hlupačka, jsem všem radila a pomáhala a tady to mám. Teď jsem dočista bez hnízda! Co si jen počnu se svým vajíčkem?! Vždyť se nachladí!“

Rozčilená Oldřiška popadla vajíčko do zobáku a rozletěla se lesem. Hledala vhodné místočko, kam by vajíčko schovala alespoň do té doby, než postaví hnízdo. Létala lesem na západ i východ, sever i jih, nahoru a dolů, ale správné místo nenašla. Nakonec si celá upachtěná sedla na větev dubu, co stál na kraji lesa a smutně svěsila hlavu. Byla tak nešťastná, že se jí ani mluvit nechtělo a to byl u Oldřišky stav velice vážný. Tedy, mezi námi, ona ani mluvit nemohla, protože v zobáku držela své vajíčko. Ale situace to byla opravdu zlá.

Jak tam tak seděla se svěšenou hlavou, padl jí pohled rovnou na hnízdo červenky, co se krčilo na zemi, mezi kořenovými náběhy dubu. V hnízdě leželo pět vajíček, která byla velice podobná jejímu vlastnímu vajíčku. Panimáma Červenková nebyla právě doma, protože si odskočila pro nějakou baštu. To, co se teď stalo, bylo dílem okamžitého nápadu nešťastné mladé maminky, která si neuměla jinak poradit. Oldřiška se šikovně zhoupla dolů, vložila své vajíčko mezi vajíčka červenky a rychle vylétla

zpět na větev. Vzrušením ani nedýchala a s hrůzou čekala, co se stane, až se paní domácí vrátí.

Netrvalo dlouho a červenka byla tu. K Oldřiščině úžasu však jen zobáčkem urovnala okraj hnízda a pak se uvelebila na všechna vajíčka, jako by se nic nestalo. Prostě si vůbec, ale vůbec ničeho nevšimla! Oldřiška nahoře ani nedutala a odletěla teprve za soumraku, až červenka, zahřívající vajíčka, hluboko usnula.

Den co den se Oldřiška vracela k dubu a celou tu dobu se trápila jedinou otázkou. Co se stane, až se vylihnou holátka?

„To už ten rozdíl přece musí červenka poznat,“ říkala si. „Co jen s mým drobečkem potom udělá?“

Po dvanácti dnech se Oldřiška konečně dočkala. K jejímu ohromnému překvapení červenka opět nepoznala vůbec nic a klidně krmila kukaččino mládě jako své. Nadšená Oldřiška vyletěla vysoko nad les a tam se rozkřičela hlasitým vřetivým smíchem. Smála se dlouho a smála se ošklivě, protože dostala ošklivý nápad.

„Když se to podařilo jednou, třeba se to podaří znovu a já nebudu muset stavět žádné hnízdo!“

Měla pravdu! Během několika týdnů položila Oldřiška ještě osm vajíček do hnízd červenek, rehků a dokonce i bojovných tuhyků. A vždycky jí to prošlo! A protože byla náramný žvanil, dověděly se o tom brzy kukačky ze široka daleka. V zimě, když byly kukačky zase v Africe, mluvily všechny snad jen o Oldřišce a jejích vajíčkách. Všem se náramně líbila představa, že by už nikdy nemusely stavět svá nepovedená hnízda. Následujícího roku proto mnoho kukaček vložilo svá vajíčka do cizích hnízd a brzy tak dělaly všechny.

Užvaněná Oldřiška vešla do kukaččích dějin. Kukačky teď mají pohodlný život. Mohou se potulovat a chlubitě vyvolávat to své ku-ku, ku-ku. Za všechno se však platí. Kukačky teď mají život pohodlný, ale neveselý. Ostatní ptáčci je totiž za jejich přživnictví nemají rádi. Jak se někde kukačka objeví, křičí na ni tak dlouho, až jí nakonec zaženou. Však si všimněte si, že kukačku uvidíte sedět vždy jen úplně samotnou, někde na stromě nebo na elektrickém vedení.

Pavel Bezděčka

Paměť starých stromů

Motto: Bůh spí v kamení, dýchá v rostlině, sní ve zvířeti a probouzí se v člověku. (Indiánské přísloví)

Stromy doprovázejí člověka po celou dobu jeho existence na planetě Zemi. Byly mu přistřeším a útlukem před palčivými paprsky Slunce, poskytovaly mu potravu a dávaly materiál pro výrobu nástrojů. Dřevo stromů se stalo první energeticky významnou surovinou a umožnilo člověku přežít desítky tisíc let velkých glaciálů.

Stromy existují na zemi mnohem déle než lidé a jejich genetická paměť je několikanásobně delší nežli paměť lidského rodu. Všechny staré kultury stromy uctívaly a věřily, že stromy jsou prostředníkem mezi lidským a božím světem. V germánské kulturní oblasti (a uvědomme si, že v žilách většiny z nás koluje krev keltských předků) se vyprávěly legendy o vesmírném jasanu jménem Yggdrasil, v jehož středu měla být země lidí a jehož koruna zastřešovala svět. Všeobecně známé jsou jistě taky posvátné háje (dubové i jiné), které sloužily našim předkům podobně, jako nám dnes slouží kostely a chrámy. A jistě není náhoda, že na mnohá místa naší krajiny, kde kdysi rostly prastaré a uctívané stromy, umístila katolická církev symboly své víry.

Krajina Bílých Karpat je krajina člověka, který se naučil žít jako součást přírody. Celé generace zde dokázaly hospodařit způsobem, který krajinu sice přizpůsobil potřebám jejich lidských obyvatel,

ale který jí současně nevyčerpával nad míru její přirozené regenerační schopnosti. Místa posvátná a památná byla v krajině Bílých Karpat běžná a patřila k životu lidí.

Druhá polovina dvacátého století přinesla prudkou změnu životního stylu, změnu v hierarchii lidských hodnot a s tím spojený odchod mladých lidí do měst a větších vesnic za „pohodlnějším a lepším životem“. Moravské kopanice se postupně vylihnily, krajina ztratila své hospodáře. Místa se starými stromy osířela.

Dnes chodíme po opuštěných loukách a stráních, potkáváme poslední starousedlíky, kteří se rozhodli nevyrvat své kořeny a zůstávají často zcela osamoceni na starých usedlostech. A potkáváme taky stromy. Staré velikány, kteří pamatují několik století, kdy k nim lidé chodili odpočinout si v jejich stínu, osvěžit se vodou ze studánky ukryté v jejich kořenech nebo jenom pronést pár slov prosté tiché modlitby. U většiny z těchto stromů neznáme, kdy ani kým byly zasazeny. Neznáme legendy, které se vážou na místa s těmito stromy svázaná.

Paměť člověka bude vždy kratší než paměť starých stromů.

Vladimír Mana
Uherské Hradiště

Luštěnka

Písmenka začínáme doplňovat u lístku označeného tečkou a pokračujeme po směru hodinových ručiček.

1. Národní přírodní rezervace v Bílých Karpatech mezi Javorníkem a Suchovskými Mlýny.
2. Lesní brouk s štíhlým tělem a dlouhými tykadly, jehož larvy žijí pod kůrou stromů.
3. Největší pták v řádu pěvců.
4. Vysoká bylina, která na dotyk „pří“.
5. Říčka pramenící pod Javořinou a u Strážnice se vlévající do Moravy.
6. Naše největší CHKO, rozkládající se na moravsko-slovenském pomezí.
7. Naše v současnosti největší kunovitá šelma.

Poznáš, co sem nepatří?

1. Naše sýkory

- a. koňadra
- b. uhelníček
- c. modráček
- d. babka

2. Naše orchideje

- a. tořič
- b. okrotice
- c. sklenobýl
- d. barlína

3. Parohatá zvěř

- a. muflon
- b. srnec
- c. jelen
- d. daněk

4. Naši původní hlodavci

- a. veverka
- b. pích
- c. nutrie
- d. králík

5. Léčivé rostliny

- a. divizna
- b. pampeliška
- c. sněženka
- d. prvosenka

6. Chráněné keře

- a. kalina
- b. klokoč
- c. lýkovec
- d. dřín

7. Rezervace v Bílých Karpatech

- a. Čertoryje
- b. Porážky
- c. Lopeník
- d. Jalovcová stráň

8. Naši sokolovití

- a. krahujec
- b. poštolka
- c. dřemlík
- d. raroh

9. Národní parky ČR

- a. Šumava
- b. Krkonoše
- c. Bílé Karpaty
- d. Podyjí

10. Čeleď hvězdnicovité

- a. devětsil
- b. kopretina
- c. celík
- d. hvězdnatec

11. Naše vzácné stromy

- a. hrušeň polnička
- b. jeřáb břek
- c. jilm horský
- d. jasan ztepilý

12. Velké šelmy

- a. vlk
- b. liška
- c. medvěd
- d. rys

13. Denní motýli

- a. babočka
- b. lišaj
- c. otakárek
- d. bělopásek

14. Chráněné rostliny

- a. orlíček
- b. kouleňka
- c. zeměžluč
- d. ladoňka

Správné odpovědi z minulého čísla:

Osmisměrka: Brkoslav severní

Dlouhověkost v přírodě - dub 1000 let, jezevec 15 let, moucha 3 týdny, jepice 12 hodin, medvěd 40 let, kvasinky 18 hodin, slon 75 let, hrdlička 10 let, motýl 1 - 2 roky, vydra 18 let

Parohy: 1. řádka jelen, jelenec; 2. řádka sob, los, 3. řádka srnec a daněk

Poděkování

Časopis Bílé Karpaty je financován z různých malých finančních zdrojů a neustále bojuje o existenci. Proto jsme byli potěšeni tím, že mnoho předplatitelů dobrovolně přispělo více, než je minimum 68,- Kč na rok. Za přeplatky 12 až 132 Kč patří poděkování následujícím:

M. Bača (Slavičín), K. Buš (Strážnice), M. Čaňo (Brno), J. Černošská (Louka), K. Chaloupková (Rádlo), J. Fanta (Moravský Písek), K. Filipová (Praha), J. Havelka (Brno), J. Hořák (Strážnice), M. Hudeček (Blatnička), Z. Chatrný (Hodonín), P. Jančář (Uherské Hradiště), J. Janíček (Uherské Hradiště), R. Kavka (Staré Město), K. Kliegr (Pardubice), M. Krajča (Šlapanice), P. Kročil (Kunovice), J. Křibíková (Frýdek-Místek), fa. Lów a spol. (Brno), V. Machová (Uherské Hradiště), A. Miklášová (Květná), V. Moravčík (Nedašova Lhota), L. Odstrčilová (Uherské Hradiště), V. Orlovská (Bystřice p. Lopeníkem), J. Pašek (Radnice u Rokycan), O. Pavková (Hodonín), J. Pellantová (Brno), R. Pešek (Bojkovice), V. Píkrý (Skalička u Hranic), ZO ČSOP Rokyta (Rádlo), Obecní úřad Slopné, L. Šafránková (Praha), J. Šipr (Kuřim), J. Škára (Uherské Hradiště), J. Švajda (Nová Dubnica), J. Tománek (Štítná nad Vláří), V. Trappi (Hodonín), J. Tyl (Kyjov), R. Vícha (Brno), K. Vincencová (Průhonice).

Zvláště děkujeme L. Adárnkovi (Květná) za platbu 680,- Kč, V. Jálovi (Pitín) za platbu 500,- Kč, P. Kolínskému (Praha) za platbu 340,- Kč a M. Křivákovi (Frýdek-Místek) za platbu 250,- Kč.

(Těší nás, že si časopisu Bílé Karpaty tak ceníte.)

Děkujeme vám!

Redakce

Upozornění

Při platbě předplatného složenkou vznikají občas problémy s jejich čitelností. Z tohoto důvodu nebylo možné všechny platby řádně zaregistrovat.

Proto vás žádáme o ověření registrace platby dle znaku v levém horním rožku na štítku s vaší adresou na zadní straně časopisu. Pokud jste předplatné na letošní rok zaplatili, měli byste zde najít znak „+“, pokud v evidenci vaši platbu nemáme (aktuální stav je ke dni 20. května 2000), najdete zde „-“.

Pokud jste předplatné zaplatili a přesto jste na svém časopise našli minus, prosíme vás laskavě o čitelnou kopii ústřížku složenky nebo nahlášení data a výše platby - písemně na adresu VIS Bílé Karpaty nebo telefonicky na číslo 0631-322545.

Děkujeme vám za pochopení.

Bílé Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, o.p.s. (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské Hradiště) ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty za podpory Nadace rozvoje občanské společnosti z prostředků Evropské Unie v rámci programu Phare a Nadace Open Society Fund.

Kontaktní adresy: VIS Bílé Karpaty Bartolomějské nám. 47 698 01 Veselí nad Moravou tel., fax: 0631 / 32 25 45, 32 47 92 e-mail: visbk@bilekarpaty.cz kontakt: Jan W. Jongepier č.ú: 144 324 63 89 / 0800 (ČS Veselí n. Mor.)	Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty Palackého nám. 293 686 01 Uherské Hradiště tel., fax: 0632 / 55 16 37 e-mail: stuz.bk@brn.pvtnet.cz kontakt: Jana Hajduchová
---	--

Redakce: Pavel Bezděčka, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Vlasta Ondrová, Pavel Popelka, Jiří Pšurný

Autoři fotografií: Radovan Kunc (str. 2, 3); Josef Dufek (str. 4, 5); Václav Tetera (str. 6); Soňa Kunčarová (str. 9); Ivana Jongepierová (str. 10, 11); Marie Zavadilová (str. 12); Bohumil Jagoš (str. 14); Jan W. Jongepier (str. 10, 16, 18, 21); Jana Hajduchová (str. 18, 19); Zuzana Syrová (str. 18); Vít Hrdoušek (str. 18); Pavel Bezděčka (str. 21);

Kresby: Jana Hajduchová, Vladimír Šácha

2. číslo ročníku 2000 vychází v červnu 2000

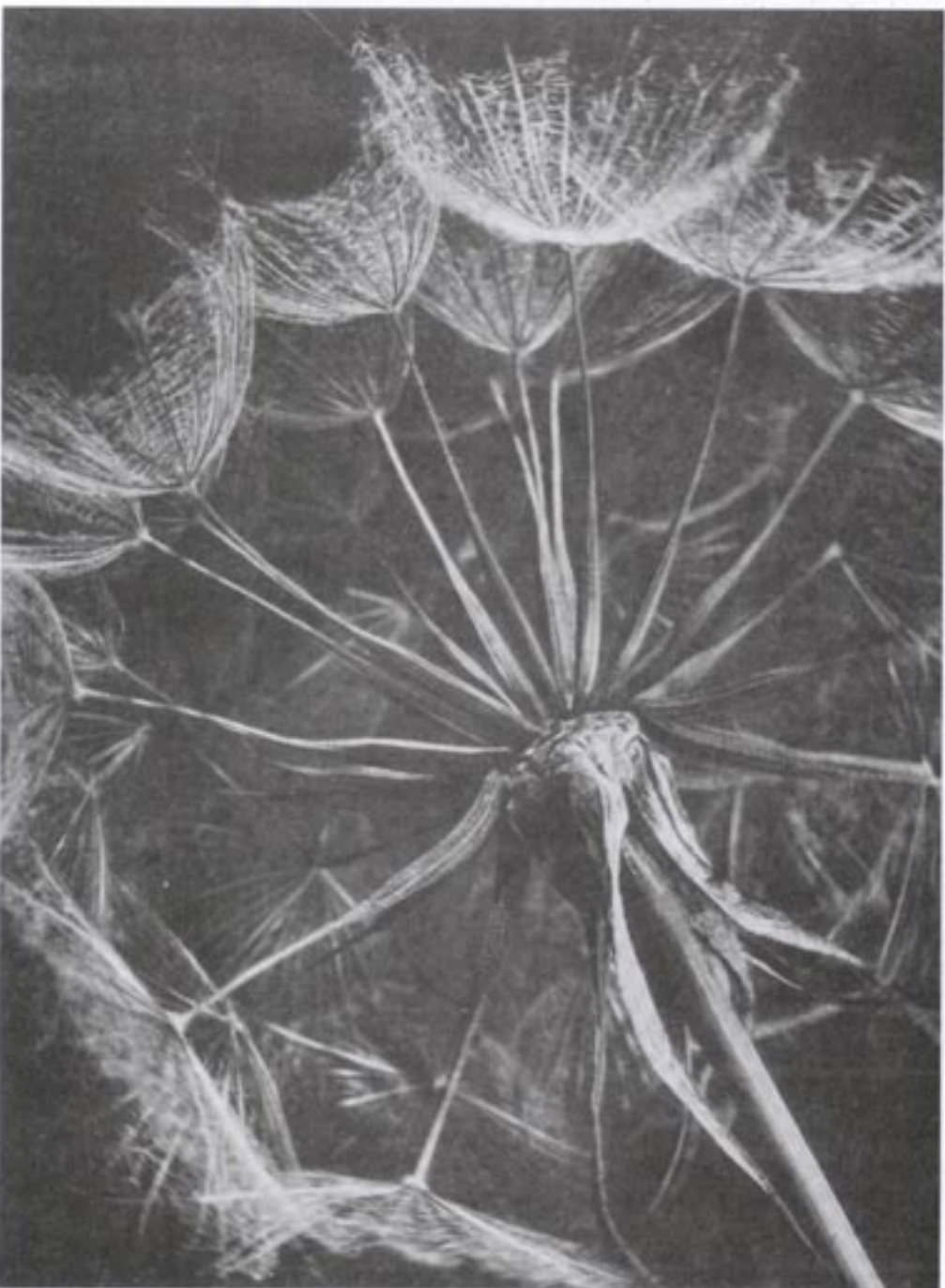
Reg. č. 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník V, číslo 2, náklad 1500 ks, cena 17,- Kč

Tisk: ALDIPRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p. OZJM, Ředitelství v Brně č.j. P/2-957/99 ze dne 25. 2. 1999.

***Kdo mluví o svých přednostech, je směšný
kdo však o nich neví, je hloupý***

Phillip Stanhope Chesterfield (anglický spisovatel a státník, 1694 - 1773)

Podávání novinových zásilek povoleno
JmŘ ČP č.1/P/2 - 957/99 ze dne 25.2. 1999.
Výplátne hrazeno v hotovosti

Vzdělávací a Informační středisko Eliš Karpaty
Bartoletnjské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 17,- Kč